

Promemorians huvudsakliga innehåll

Med uttrycket "droit de suite" eller följerätt avses att upphovsmannen har rätt till särskild ersättning när ett exemplar av hans eller hennes konstverk säljs vidare. En sådan rätt för upphovsmannen finns sedan tidigare i svensk rätt men däremot inte i alla medlemsstater inom EU. Bland de medlemsstater som tillerkänner upphovsmannen en sådan rätt finns olikheter i lagstiftningen. I synnerhet visar sig sådana olikheter vad gäller vilka verk som omfattas av rätten, vilka som är ersättningsberättigade och med vilka belopp ersättningen skall utgå. Eftersom följerätten har direkt betydelse för den som vill sälja ett konstverk kan förekomsten eller frånvaron av en sådan rätt bidra till snedvridning av konkurrensen och omlokalisering av försäljningar inom gemenskapen. Detta är bakgrunden till Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/84/EG av den 27 september 2001 om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt). I promemorian lämnas förslag till hur direktivet skall genomföras i svensk rätt. Samtidigt föreslås också vissa andra ändringar som inte direkt följer av direktivet, men som har ett nära samband med de frågor direktivet behandlar.

Direktivet syftar också till att förbättra de ekonomiska villkoren för bildkonstnärer och formgivare inom gemenskapen genom att ge dem en del i det ekonomiska utbyte handeln med deras konstverk ger upphov till. Det är av betydelse för samhället att bildkonstnärer och formgivare får goda förutsättningar för sin kreativa verksamhet. Detta gynnar samhället i stort. Samtidigt måste hänsyn tas till dem som verkar på

konstmarknaden som säljare, köpare och förmedlare vid försäljningar av konstverk. Bestämmelserna om följerätt måste stå i ett rimligt förhållande till dessa aktörers verksamhet så att den inte onödigt försvåras. Följande förslag lämnas i promemorian.

Det föreslås för det första att de försäljningar som kan grunda rätt till ersättning utvidgas till att avse även försäljningar från en privatperson till en köpare som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden. Försäljningar från en privatperson (och utan medverkan av yrkesmässig förmedlare) till ett museum, som inte bedriver en vinstgivande verksamhet och är öppet för allmänheten undantas däremot från följerätten.

Ersättningen skall som idag i första hand betalas av säljaren. Det föreslås dock att köparen skall betala ersättningen om säljaren inte är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden. Förmedlas en privatpersons försäljning av någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden skall dock ersättningen, som enligt gällande rätt, betalas av denne.

Reglerna om vilka verk som skall omfattas av följerätt ändras så att följerätten omfattar vidareförsäljningar av originalkonstverk. Med originalkonstverk avses i första hand konstverk skapade av konstnären själv. Det kan här vara fråga om t.ex. målningar, collage, teckningar, grafik, litografier, skulpturer, vävda tapeter eller bonader, keramiska föremål, glasföremål eller fotografier. För det andra avses med originalkonstverk exemplar av konstverk som framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd. Konstverk i form av uppförda byggnader undantas som i dag från följerätten.

Upphovsmannens ersättning skall även fortsättningsvis beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt. Ersättningen skall dock inte som enligt nuvarande ordning alltid utgå med fem procent på försäljningspriset i sin helhet. I stället föreslås att ersättningen skall utgå med allt lägre procentsatser vid ökande försäljningspris. Vidare föreslås att ersättning inte i något fall skall utgå med mer än 12 500 euro.

Även i fortsättningen skall endast organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området kunna kräva in ersättning. Organisationen skall som tidigare kräva in ersättningen och betala beloppet till den ersättningsberättigade, efter avdrag för skälig ersättning till organisationen för dess omkostnader. Det föreslås att den ersättningsberättigades fordran på organisationen skall preskriberas efter tio år, dock endast under förutsättning att organisationen vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade. Slutligen föreslås att om den ersättningsberättigades fordran bortfaller till följd av preskription skall beloppet endast få användas till stöd för upphovsmän verksamma inom bild- och brukskonstområdena.

Lagändringarna föreslås träda ikraft den 1 januari 2007.

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	1
1 Promemorians lagförslag	9
2 Ärendet	17
3 Gällande rätt	19
3.1 Grundläggande drag i upphovsrättslagen	19
3.2 EG-regler och internationella konventioner	21
3.3 Följerättens utformning i svensk rätt	23
4 Europaparlamentets och rådets direktiv om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt)	27
5 Genomförande av direktivet	31
5.1 Allmänt	31
5.2 Vilka konstverk skall omfattas av följerätt?	33
5.2.1 Nuvarande ordning	33
5.2.2 Överväganden	35
5.3 Vilka försäljningar skall omfattas av följerätt?	39

5.3.1	Nuvarande ordning.....	39
5.3.2	Överväganden	41
5.4	Beloppsgränser och procentsatser.....	47
5.4.1	Nuvarande ordning.....	47
5.4.2	Överväganden	47
5.5	Ersättningsberättigade och följerättens giltighet i tiden	55
5.5.1	Nuvarande ordning.....	55
5.5.2	Överväganden	56
5.6	Förvaltning av ersättningen och rätten att få uppgifter.....	58
5.6.1	Nuvarande ordning.....	58
5.6.2	Överväganden	59
5.7	En redaktionell fråga.....	64
5.8	Internationell tillämpning.....	65
5.8.1	Nuvarande ordning.....	65
5.8.2	Överväganden	67
6	Preskription av fordran på följerättsersättning.....	71
6.1	Nuvarande ordning	71
6.2	Överväganden.....	72
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	79
8	Ekonomiska och andra konsekvenser	81
9	Författningskommentar	83
Bilaga 1 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/84/EG av den 27 september 2001 om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt)		
		92

Bilaga 2 BUS verksamhet..... 121

1 Promemorians lagförslag

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk²

dels att 26 j § skall upphöra att gälla,

dels att 49 a, 60 och 61 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 26 j § skall sättas närmast före 26 n §,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 26 n–26 p §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 n §

Om ett exemplar av ett originalkonstverk som har överlåtits säljs vidare inom upphovsrättens giltighetstid och någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden är säljare, förmedlare eller köpare vid försäljningen har uphovsmannen rätt till ersättning. Med originalkonstverk avses

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/84/EG av den 27 september 2001 om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt) (EGT L 272, 13.10.2001, s. 32, CELEX 32001L0084).

² Senaste lydelse av 26 j § 1995:1273.

1. ett konstverk som har utförts av konstnären själv, eller
2. exemplar av konstverk som har framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd.

Upphovsmannen har inte rätt till ersättning om

1. försäljningspriset exklusive mervärdesskatt inte överstiger en tjugondel av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. försäljningen avser ett alster av byggnadskonst, eller

3. försäljningen sker från en privatperson till ett museum som är öppet för allmänheten och som inte bedriver en vinstgivande verksamhet, dock endast om försäljningen skett utan att en förmedlare som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden medverkat.

Endast en person som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden är ersättningskyldig. Om en sådan person deltagit vid försäljningen som säljare, förmedlare eller köpare skall denne betala ersättningen. Har flera sådana personer deltagit vid försäljningen skall ersättningen betalas av säljaren, eller, om denne inte är ersättningskyldig, förmedlaren.

26 o §

Ersättningen enligt 26 n § skall beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt och tas ut med

1. fem procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro,

2. tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro,

3. en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro,

4. en halv procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro,

5. 0,25 procent av den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro.

Ersättning beräknad enligt första stycket skall högst utgå med 12 500 euro.

Rätten till ersättning är personlig och kan inte överlåtas. Efter upphovsmannens död är, utan hinder av 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på rätten.

26 p §

Endast organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området har rätt att kräva in ersättningen. Organisationen skall kräva in ersättningen och betala beloppet till den ersättningsberättigade, efter avdrag för skäligen ersättning till organisationen för dess omkostnader. Om organisationen inte kräver den ersättningskyldige på ersättningen inom tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum, är fordringen preskriberad.

Den som är ersättningskyldig skall på begäran av organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tio år efter tillkomsten, dock endast om organisationen vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade. Bortfaller den ersättningsberättigades fordran på organisationen till följd av preskription får organisationen endast använda det aktuella ersättningsbeloppet för ändamål som syftar till att

stödja upphovsmän till sådana verk som avses i 26 n § första stycket.

49 a §³

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas.

Med fotografisk bild avses även en bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 j–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 f och 50–52 §§ skall tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 k–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 f och 50–52 §§ skall tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

60 §⁴

Bestämmelserna om upphovsrätt tillämpas på

1. verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige,
2. verk som först utgivits i Sverige eller samtidigt i Sverige och utom riket,

³ Senaste lydelse 2005:757.

⁴ Senaste lydelse 1998:1552.

3. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i Sverige,

4. här uppfört byggnadsverk,

5. konstverk som utgör del av här belägen byggnad eller på annat sätt är fast förenat med marken.

Vid tillämpning av första stycket 2. anses samtidig utgivning ha ägt rum, om verket utgivits i Sverige inom trettio dagar efter utgivning utomlands. Vid tillämpning av första stycket 3. anses, där ej annat visas, den vars namn på sedvanligt sätt utsatts på exemplar av filmverket som verkets producent.

Bestämmelserna i 26 j och 26 k §§ tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna i 26 k–26 p §§ tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Bestämmelserna i 44 a § tillämpas på utgivningar och offentliggöranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas också på utgivningar och offentliggöranden av juridiska personer som har säte i Sverige.

Bestämmelserna i 50 och 51 §§ tillämpas på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

61 §⁵

Bestämmelserna i 45, 47 och 48 §§ är tillämpliga på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och televisionsutsändningar som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas bestämmelserna i 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, bestämmelserna i 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och bestämmelserna i 48 § på utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har sitt säte här i landet. Bestämmelserna i 46 § tillämpas på ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder vars framställare är svensk

⁵ Senaste lydelse 1998:1552.

medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av rörliga bilder som äger rum i Sverige. Bestämmelsen i 46 § om eftergörande gäller dock alla ljudupptagningar.

Bestämmelserna i 49 § tillämpas på arbeten vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas även på arbeten vars framställare är svensk juridisk person och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet i Sverige. Om den juridiska personen har sitt säte i Sverige men inte sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet här, tillämpas bestämmelserna dock endast om arbetet ingår i en ekonomisk verksamhet som har etablerats i Sverige.

Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 50 och 51 §§ på alla fotografiska bilder och övriga bestämmelser på fotografiska bilder

1. vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige eller

2. som först har utgivits i Sverige eller samtidigt i Sverige och utomlands eller

3. som har infogats i en byggnad eller annan anordning som är fast förenad med marken, om byggnaden eller anordningen är belägen i Sverige.

Vid tillämpningen av tredje stycket 2 anses utgivningen ha skett samtidigt, om bilden har utgivits i Sverige inom trettio dagar efter utgivningen utomlands.

Av bestämmelserna i 45 § tillämpas hänvisningen till 26 k § endast på framföranden som har gjorts av någon som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 46 § tillämpas hänvisningen till 26 k § endast på upptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk

Av bestämmelserna i 45 § tillämpas hänvisningen till 26 k-26 m §§ endast på framföranden som har gjorts av någon som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 46 § tillämpas hänvisningen till 26 k-26 m §§ endast på upptagningar vars framställare

juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 26 j och 26 k §§ endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 p §§ endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2007.
 2. De nya bestämmelserna skall även tillämpas på verk och prestationer som har kommit till före ikraftträdandet.
 3. Äldre bestämmelser skall fortfarande tillämpas i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet.

2 Ärendet

Upphovsrättslagen ger en upphovsman vissa grundläggande ekonomiska och ideella rättigheter till det verk han eller hon skapat. Utöver dessa grundläggande rättigheter finns i upphovsrättslagen bestämmelser om rätt till särskild ersättning. En sådan rätt till särskild ersättning har upphovsmän m.fl. – eller deras efterträdande rättsinnehavare – när exemplar av konstverk säljs vidare efter den första överlåtelsen av exemplaret. Rätten betecknas i regel med det franska uttrycket ”droit de suite” eller det svenska uttrycket följerätt. Regler om följerätt infördes i Sverige den 1 januari 1996 och regleras i 26 j § upphovsrättslagen (SOU 1990:30, prop. 1994/95:151, bet. 1995/96:LU1, rskr. 1995/96:34 och SFS 1995:1273). Paragrafen har varit oförändrat sedan dess tillkomst.

Europaparlamentet och rådet antog den 27 september 2001 ett direktiv som syftar till att harmonisera följerätten inom EU, nämligen direktiv 2001/84/EG om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt) (EGT L 272, 13.10.2001, s. 32). Direktivet finns i svensk och engelsk lydelse som *bilaga 1*. Eftersom uttrycket följerätt används i direktivet kommer detta uttryck fortsättningsvis att användas i denna promemoria.

Direktivet publicerades i Europeiska gemenskapernas officiella tidning den 13 oktober 2001. Enligt direktivet skulle medlemsstaterna ha satt i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet före den 1 januari 2006.

Syftet med direktivet är att harmonisera medlemsstaternas bestämmelser om följerätt. Enligt direktivet har skillnader med

avseende på förekomsten och tillämpningen av följerätten i medlemsstaterna en direkt negativ återverkan på hur den inre marknaden för konstverk fungerar. I denna promemoria diskuteras och lämnas förslag om hur direktivet om följerätt skall genomföras i svensk rätt. Dessutom behandlas en fråga som har samband med preskription av ersättningsberättigade upphovsmäns fordringar. Vissa frågor som rör förvaltningen av följerätten men där direktivet inte kräver lagändringar har inte varit möjliga att behandla i detta lagstiftningsärende. Dessa frågor får därför tas upp vid ett senare tillfälle.

3 Gällande rätt

3.1 Grundläggande drag i upphovsrättslagen

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket. De upphovsrättigheter en upphovsman har till sitt verk består av den ekonomiska och den ideella rätten. Rättigheterna uppkommer när verket skapas och varar normalt i 70 år efter upphovsmannens död.

Den ekonomiska rätten har två delar, nämligen rätten att framställa exemplar av verket och rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten (2 § upphovsrättslagen). Verket görs tillgängligt för allmänheten när det överförs till allmänheten, framförs eller visas offentligt och när exemplar av verket sprids till allmänheten. Också den ideella rätten består av två delar (3 § upphovsrättslagen). För det första har upphovsmannen rätt att i den omfattning och på det sätt god sed kräver bli angiven när exemplar av hans eller hennes verk framställs eller verket görs tillgängligt för allmänheten. För det andra har han eller hon rätt att motsätta sig såväl att verket ändras så att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks som att verket görs tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang så att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks.

Den ekonomiska rätt en upphovsman har till sitt verk har på olika sätt inskränkts genom bestämmelser i 2 kap. upphovsrättslagen. Syftet med dessa inskränkningar är att uppnå en rimlig balans mellan upphovsmannens rättigheter och

allmänhetens befogade intresse av att fritt kunna använda ett upphovsrättsligt skyddat verk.

En betydelsefull rättighet inom ramen för rätten att göra ett verk tillgängligt för allmänheten är spridningsrätten. Denna innebär att upphovsmannen ensam bestämmer om och på vilka villkor ett exemplar av hans eller hennes verk får spridas till allmänheten (2 § tredje stycket 4 upphovsrättslagen). Exempelvis innebär detta att upphovsmannens tillstånd krävs för att ett exemplar av ett verk skall få bjudas ut till försäljning eller hyras ut. Spridningsrätten sträcker sig emellertid inte hur långt som helst. Upphovsmannen kan således – med vissa undantag – inte hindra en vidare spridning sedan ett exemplar med hans eller hennes samtycke väl överlåtit inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (19 § första stycket upphovsrättslagen). Spridningsrätten har vad gäller det överlåtna exemplaret med ett annat ord konsumerats, dvs. förbrukats.

Reglerna om konsumtion av spridningsrätten innebär att ett exemplar av ett verk fritt kan spridas bland allmänheten genom försäljning, om upphovsmannen en gång har överlåtit exemplaret. Däremot finns specialregler vad gäller möjlighet att hyra ut och låna ut exemplar av verk som överlåtit. Regeln om att spridningsrätten konsumeras så att vidareöverlåtelse är tillåten gäller för alla upphovsmän, men slår särskilt hårt mot bildkonstnärer. Detta eftersom deras möjlighet till ekonomiskt utbyte av sitt skapande många gånger ligger i att sälja ett enda originalexemplar.

Bland annat för att råda bot på dessa förhållanden och ge bildkonstnärer en andel i det ekonomiska utbyte handeln med deras verk ger upphov till har regler om följerätt införts. I förarbetena angavs att det fanns tungt vägande kulturpolitiska skäl för att införa följerätt (prop. 1994/95:151 s. 17). Samtidigt, anfördes det vidare, fanns även upphovsrättsliga argument till stöd för detta (a. prop. a. s). Det argument som framfördes var att ett exemplar av ett verk när det säljs vidare görs tillgängligt för en ny personkrets som kan tillgodogöra sig verket direkt. Det kunde därför på goda grunder göras gällande att bildkonstnärer – precis som t.ex. en kompositör av ett

musikaliskt verk vid förnyade offentliga framföranden av verket – skall ha en rätt till ersättning när deras verk görs tillgängliga för allmänheten genom vidareförsäljning.

3.2 EG-regler och internationella konventioner

Det upphovsrättsliga området är till stor del harmoniserat inom EU. Följerättsdirektivet utgör det sjunde direktivet på området för upphovsrätt. De övriga är (1) direktiv 91/250/EEG av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram (EGT L 122, 17.5.1991, s. 42), (2) direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området (EGT L 346, 27.11.1992, s. 61), (3) direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel (EGT L 248, 6.10.1993, s. 15), (4) direktiv 93/98/EEG av den 29 oktober 1993 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (EGT L 290, 24.11.1993, s. 9), (5) direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser (EGT L 77, 27.3.1996, s. 20) och (6) direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationsområdet (EGT L 167, 22.6.2001, s. 10).

Det finns därutöver inom det upphovsrättsliga området ett flertal konventioner till vilka Sverige är anslutet. Det upphovsrättsliga regelverket vilar alltså i stor utsträckning på internationella regler. Till följd av detta äger upphovsrättslagen vidare i betydande utsträckning tillämpning också på verk och prestationer med ursprung utomlands. En närmare reglering av i vilken utsträckning sådant skydd ges åt utländska medborgare finns i den internationella upphovsrättsförordningen (1994:193).

Bland konventionerna på det upphovsrättsliga området kan framförallt Bernkonventionen nämnas. Till denna konvention är för närvarande ca 150 stater anslutna. Dessa stater bildar en

union för skydd av upphovsmäns rättigheter till deras litterära och konstnärliga verk (artikel 1). Konventionen vilar på tre grundläggande principer. Den första av dessa principer är rätten till s.k. nationell behandling. Med detta menas att verk som har sitt ursprung i en av medlemsstaterna skall, utöver de rättigheter som regleras specifikt i Bernkonventionen, ges samma skydd som medlemsstaten ger verk skapade av dess egna medborgare (artikel 5.1). Den andra principen är att skyddet för verk skall uppstå automatiskt och utan några formaliteter (artikel 5.2). Det skall alltså inte krävas någon form av registrering eller liknande för att skyddet skall uppkomma. Slutligen skall skyddet vara oberoende av om skydd finns i verkets ursprungsland eller inte (artikel 5.2).

Det finns i Bernkonventionen också regler om följerätt (artikel 14 ter). I bestämmelsen ges för det första en definition av vad som avses med följerätt. Det anges således att det skall vara fråga om en rätt för upphovsmannen till en andel i försäljningspriset vid vidareförsäljning av exemplar av verket (artikel 14 ter 1). Rätten får inte överlåtas utan tillkommer upphovsmannen personligen. En medlemsstat kan emellertid bestämma att rätten vid upphovsmannens bortgång kan övergå till annan på annat sätt än genom normala arvsregler. Exempelvis kan bestämmas att rätten skall övergå till en fond. De verk som omfattas av bestämmelsen i artikel 14 ter anges inte närmare än att det skall vara fråga om originalkonstverk samt författares och kompositörers originalmanuskript.

Genom reglerna i 14 ter 2 undantas följerätten från kravet på nationell behandling. En upphovsman från ett konventionsland kan påkalla följerätt endast om det land han eller hon tillhör också har bestämmelser om följerätt. Vidare gäller att rätten kan göras gällande endast i den omfattning som medges av lagstiftningen i det land där anspråket framställs. Endast om s.k. materiell reciprocitet föreligger behöver således följerättsersättning ges åt personer från andra konventionsstater. Slutligen följer av artikel 14 ter 3 att det är upp till de enskilda konventionsstaterna att bestämma ersättningsnivåer och hur reglerna om insamling av ersättningen skall vara utformade.

I samband med att Världshandelsorganisationen (World Trade Organisation, WTO) bildades år 1994 antogs inom organisationen en immaterialrättslig överenskommelse, Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter. Avtalet är känt som TRIP:s-avtalet och omfattar för närvarande cirka 150 länder. Avtalet har ratificerats av Sverige och trädde i kraft år 1996. Även den Europeiska gemenskapen är part till avtalet. TRIP:s-avtalet (som bl.a. finns publicerat i prop. 1994/95:35 del C s. 103 f.f.) innehåller 73 artiklar uppdelade på sju delar som i sin tur är uppdelade i avsnitt.

Del I (artiklarna 1–8) innehåller allmänna bestämmelser med grundläggande principer. Där ges uttryck för två av de huvudprinciper avtalet vilar på, nämligen nationell behandling och mest gynnad nationsbehandling. Den förstnämnda är densamma som återfinns i t.ex. Bernkonventionen, dvs. utländska personer hemmahörande i en annan stat som är avtalspart får inte behandlas sämre än landets medborgare avseende tillgång till skydd och rättsmedel (artikel 3). Den andra principen innebär i korthet att alla de fördelar som medges rättssubjekt från annan stat även skall medges WTO-medlemmars rättssubjekt (artikel 4). Av den inledande delen av avtalet framgår även att bestämmelserna i avtalet är av minimikaraktär. Medlemmarna kan alltså införa regler som ger ett mer omfattande skydd än avtalet.

I del II (artiklarna 9–14) finns bestämmelser om upphovsrätt och till upphovsrätten närstående rättigheter. Inledningsvis ges bestämmelser om vad medlemmarna har att iaktta i förhållande till Bernkonventionen (artikel 9). Där framgår bl.a. att medlemmarna skall ha lagstiftning som står i överensstämmelse med artikel 1–21 i Bernkonventionen, dvs. bl.a. artikel 14 ter om följerrätt.

3.3 Följerrättens utformning i svensk rätt

Bestämmelser om följerrätt finns i 26 j § upphovsrättslagen. Paragrafen omfattar fem stycken.

I första stycket av paragrafen föreskrivs att upphovsmannen har en rätt till ersättning när ett exemplar av ett konstverk som har överlåtitits säljs vidare inom upphovsrättens giltighet av en näringsidkare i hans yrkesmässiga verksamhet. Med konstverk avses alster av bild-, bruks-, eller byggnadskonst samt fotografiska verk, (1 § första stycket 5 och 6 upphovsrättslagen). Ersättning skall också utgå i andra fall än när säljaren är näringsidkare, om försäljningen förmedlas av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I den sistnämnda situationen skall ersättningen betalas av den näringsidkare som förmedlar köpet. I övriga fall är det säljaren som har att betala ersättningen. I den avslutande meningen i första stycket anges att ersättningen skall vara fem procent av försäljningspriset exklusive mervärdesskatt.

I 26 j § andra stycket upphovsrättslagen finns en uppräknning av tre situationer när upphovsmannen inte har rätt till ersättning trots att förutsättningarna i första stycket är uppfyllda. För det första skall ersättning inte utgå om försäljningspriset exklusive mervärdesskatt inte överstiger en tjugondel av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Ersättning skall vidare inte utgå om exemplaret av konstverket är ett alster av byggnadskonst. Slutligen anges att ersättning inte skall utgå om konstverket är ett alster av brukskonst som har framställts i flera identiskt lika exemplar.

Rätten till ersättning är personlig och kan inte överlåtas, vilket följer av 26 j § tredje stycket upphovsrättslagen. Efter upphovsmannens bortgång är, utan hinder av 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på rätten. Det finns inte några begränsningar i möjligheten att disponera över rätten genom testamente.

Paragrafens fjärde stycke innehåller bestämmelser om rättens administration. Rätten till ersättning tillkommer upphovsmannen och gäller som huvudregel endast mot säljaren. Kravet på ersättning kan göras gällande endast av organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Av rättspraxis följer att det inte finns något hinder mot att det

samtidigt kan finnas flera olika organisationer som är berättigade att framställa krav (NJA 2000 s. 445). Upphovsmannen får inte själv kräva in ersättningen utan detta måste ske genom organisationen. En fordran på ersättning är preskriberad om organisationen inte kräver säljaren eller förmedlaren på ersättning inom tre år från utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum.

I paragrafens femte och sista stycke finns regler om skyldighet för den som är ersättningskyldig att redovisa försäljningar. Sådan redovisning kan endast begäras av organisation som enligt fjärde stycket administrerar rätten till ersättning. I redovisningen skall anges de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren. Fullgörande av redovisningsskyldigheten kan säkerställas t.ex. med handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning eller genom ett vitesföreläggande av domstol.

Den organisation som framförallt krävt in ersättning är Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS). I bilaga 2 finns bland annat en redovisning av statistik avseende den ersättning som betalats in till föreningen under åren 2000-2005. Under perioden inkasserade BUS sammantaget 64 650 000 kr i följerättsersättning. Det framgår vidare att merparten av ersättningen inkasserades från de större auktionshusen och då främst Bukowskis och Stockholms Auktionsverk. Under den tiden bestämmelserna om följerätt varit i kraft, dvs. från år 1996, har sammantaget cirka 85 700 000 kr inkasserats av BUS. Under en period inkasserade även en annan organisation – Konstnärernas Intresseförening DUR i Sverige – följerättsersättning om totalt ytterligare cirka 7 600 000 kr. Enligt uppgift från BUS görs ett avdrag med tjugo procent för föreningens omkostnader avseende administration av följerätten från den betalning som sker till ersättningsberättigade upphovsmän.

4 Europaparlamentets och rådets direktiv om upphovsmannens rätt till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt)

I avsnittet ges en övergripande beskrivning av direktivets bestämmelser. En mer detaljerad genomgång av respektive bestämmelse sker i anslutning till överväganden om behov av lagändringar i avsnitt 5.

Direktivet innehåller 13 artiklar. Till detta kommer 30 stycken i ingressen till direktivet. Texten i ingressen, preambeltexten, är förstås inte rättsligt bindande på samma sätt som artiklarna. Den är däremot viktig för tolkningen av direktivets bestämmelser.

Artikel 1 och 2 innehåller bestämmelser om följerättens innehåll och vilka konstverk som omfattas av rätten. Med följerätt avses enligt direktivet en oförytterlig rätt för upphovsmannen till ett originalkonstverk att erhålla en ersättning varje gång detta vidareförsäljs (artikel 1.1.). Skyddstiden för följerätten motsvarar den tid som det upphovsrättsliga skyddet gäller, dvs. som huvudregel 70 år efter upphovsmannens bortgång (artikel 8.1). Ersättningen skall grundas på försäljningspriset exklusive skatt vid all vidareförsäljning av verket efter upphovsmannens första överlåtelse (artikel 5 och 1.1). Ersättningen skall tillfalla upphovsmannen till verket och efter dennes bortgång efterträdande rättsinnehavare (artikel 6.1). Från vilket försäljningspris följerätten skall börja gälla är det upp till medlemsstaterna att bestämma. Inte något fall får dock detta minimipris överstiga 3 000 euro (artikel 3).

Följerätten skall gälla vid all vidareförsäljning av originalkonstverk där yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden deltar som säljare, köpare eller förmedlare

(artikel 1.2). Exempelvis gäller följerrätten vid försäljningar genom auktionskammare eller av konsthandlare och konstgallerier. Ersättningen skall primärt betalas av säljaren, men det står medlemsstaterna fritt att föreskriva att någon annan av dem som nämns i artikel 1.2 ensam eller tillsammans med säljaren skall ansvara för betalningen (artikel 1.4).

Direktivet medger ett undantag från följerrätten. I artikel 1.3 anges att medlemsstaterna får föreskriva att följerrätt inte skall gälla vidareförsäljning i visst fall. Förutsättningarna för detta är att säljaren har förvärvat konstverket direkt av upphovsmannen mindre än tre år före vidareförsäljningen och att vidareförsäljningspriset inte överstiger 10 000 euro.

Med originalkonstverk avses enligt direktivet konstverk som utförts av konstnären själv eller exemplar som anses som originalkonstverk (artikel 2.1). Som exempel på verk som utgör konstverk nämns i artikeln målningar, collage, teckningar, grafik, litografier, skulpturer, vävda tapeter eller bonader, keramiska föremål, glasföremål och fotografier. I artikel 2.2 regleras vilka exemplar av konstverk som skall anses som originalkonstverk trots att det inte rör sig om ett enda originalkonstverk som utförts av konstnären själv. Där anges att exemplar av konstverk som framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd skall anses som originalkonstverk. I bestämmelsen anges också att sådana exemplar i normalfallet skall vara numrerade, signerade eller på annat sätt vederbörligen godkända av konstnären.

Den ersättning konstnären har rätt till enligt artikel 1 skall bestämmas utifrån försäljningspriset före skatt och skall tas ut med vissa procentsatser beroende på priset storlek (artikel 4 och 5). Procentsatserna är enligt artikel 4 följande.

- fyra procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro,
- tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro,
- en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro,

– 0,5 procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro, samt

– 0,25 procent av den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro.

Från föreskriften att ersättningen skall vara fyra procent på den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro finns ett undantag i artikel 4.2. Genom undantaget är det möjligt för medlemsstaterna att bestämma denna procentsats till fem procent i stället för fyra procent.

Som nämnts tidigare har medlemsstaterna rätt att fastställa från vilket försäljningspris följerätten skall börja gälla upp till ett belopp om 3 000 euro. Om medlemsstaten bestämmer ett lägsta försäljningspris till ett belopp som understiger 3 000 euro skall ersättning enligt artikel 4.3 utgå med minst fyra procent på mellanskillnaden. Om exempelvis det lägsta försäljningspriset bestämts till 1 500 euro skall således ersättning utgå med minst fyra procent på de 1 500 euro som utgör mellanskillnaden mellan 1 500 och 3 000 euro.

Som nämnts tillfaller den ersättning som skall utgå till följd av följerätten upphovsmannen till verket och efter upphovsmannens bortgång efterträdande rättsinnehavare (artikel 6). De medlemsstater som vid direktivets ikraftträdande, dvs. den 13 oktober 2001, inte tillämpade någon följerätt får under en viss övergångsperiod underlåta att tillämpa följerätten till förmån för efterträdande rättsinnehavare (artikel 8.2). I artikel 8.3 finns ytterligare föreskrifter med övergångsbestämmelser för de länder som inte tillerkände upphovsmän en följerätt när direktivet trädde i kraft.

Vad gäller förvaltningen av följerätten får medlemsstaterna föreskriva obligatorisk eller frivillig kollektiv förvaltning, vilket följer av artikel 6.2.

I artikel 7.1 finns bestämmelser om i vilken utsträckning följerätten skall gälla till förmån för upphovsmän och deras efterträdande rättsinnehavare i tredje land, dvs. länder utanför gemenskapen. Upphovsmän från sådana länder skall omfattas av direktivet och den berörda medlemsstatens lagstiftning endast om lagstiftningen i det land i vilket upphovsmannen är

medborgare tillåter skydd för följerätten i det landet för upphovsmän från medlemsstaterna. För följerättens tillämpning i förhållande till upphovsmän och deras efterträdande rättsinnehavare från tredje land gäller enligt direktivet således ett krav på ömsesidighet (reciprocitet).

Av artikel 7.2 följer att kommissionen skall upprätta en vägledande förteckning över vilka länder som uppfyller dessa förutsättningar. Medlemsstaterna får vidare jämställa upphovsmän som inte är medborgare i en medlemsstat, men har sin vanliga vistelseort där, med sina egna medborgare (artikel 7.3).

De som är ersättningsberättigade enligt artikel 6 skall ha rätt att få uppgifter om försäljningar från yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden som omfattas av artikel 1.2. De uppgifter som får begäras in är sådana som är nödvändiga för att säkerställa utbetalning av ersättning avseende vidareförsäljning (artikel 9).

Av direktivets slutbestämmelser (artikel 10-14) följer bl.a. att direktivet skall tillämpas på de originalkonstverk som per den 1 januari 2006 skyddas av upphovsrätt eller som vid den tidpunkten uppfyller kriterierna för skydd enligt bestämmelserna i detta direktiv och att direktivet skulle ha varit genomfört före den 1 januari 2006.

5 Genomförande av direktivet

5.1 Allmänt

Direktivet har antagits med stöd av artikel 95 i fördraget. Den artikeln ger EG möjlighet att anta gemensamma regler som syftar till att undanröja hinder mot den fria rörligheten av varor och tjänster inom den inre marknaden. I direktivets ingresstycke 11 anges att en harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om följerätt bidrar till att uppnå målen om en inre marknad och till att en ordning införs som säkerställer att konkurrensen på den inre marknaden inte snedvrids. Det anförs också att en harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om följerätt bidrar till att dessa mål uppnås.

Direktivet avser alltså att harmonisera följerätten så att den inte motverkar en handel med varor och tjänster över medlemsstaternas gränser eller snedvrider konkurrensen på den inre marknaden. Detta anförs också i flera stycken i ingressen till direktivet. Bland annat tas problemet med att följerätten kan snedvrider konkurrensen upp i stycke 9 i ingressen. Där anförs att konkurrensvillkoren på den inre marknaden påverkas i hög grad av om följerätt tillämpas eller inte, eftersom förekomsten av en skyldighet att betala på grundval av följerätten, eller avsaknaden av en sådan skyldighet, utgör en faktor som måste beaktas av var och en som önskar sälja ett konstverk. Följerätten kan därför bidra till såväl snedvridning av konkurrensen som omlokaliseringar av försäljningen inom gemenskapen. Marknaden för modern och samtida konst är också starkt präglad av en internationalisering, vilket bidrar till att

utformningen av regler om följerätt får ett betydande genomslag på var försäljningar av konstverk sker.

I stycke 15 i ingressen till direktivet anges vidare att det inte är nödvändigt att harmonisera alla bestämmelser i medlemsstaternas lagar om följerätt. För att kunna lämna så stort utrymme som möjligt för nationell beslutanderätt räcker det med att begränsa harmoniseringen till att omfatta de nationella bestämmelser som har de mest direkta återverkningarna på hur den inre marknaden fungerar. Direktivet uppfyller således enligt stycke 16 i ingressen i sin helhet subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna i artikel 5 i fördraget.

Slutligen kan nämnas att det i stycke 5 i direktivet framhålls att gemenskapen enligt artikel 151.4 i fördraget skall beakta de kulturella aspekterna då den handlar enligt andra bestämmelser i fördraget. I den nämnda artikeln i fördraget förskrivs att den kulturella mångfalden särskilt skall beaktas för att respektera och främja kulturell mångfald. Följerätten kan bidra till detta syfte.

Ett EG-direktiv är bindande för medlemsstaterna med avseende på det resultat som skall uppnås men överläter åt staterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Sveriges medlemskap i EU förbinder oss vidare att verka för en enhetlig tolkning och tillämpning av EG-rätten.

Direktivet syftar till att harmonisera medlemsstaternas bestämmelser om följerätt. Med följerätt avses enligt direktivet en oförytterlig rätt för upphovsmannen till ekonomisk ersättning vid vidareförsäljning av upphovsrättsligt skyddade originalkonstverk (se artikel 1.1 och stycke 1 i ingressen till direktivet). Det klargörs också i ingressen (stycke 19) att den harmonisering direktivet medför inte gäller författares och kompositörers originalmanuskript. Direktivet harmoniserar endast bestämmelser om följerätt avseende verk skyddade av egentlig upphovsrätt. Däremot harmoniseras inte motsvarande regler för närstående rättigheter. När det gäller närstående rättigheter är alltså medlemsstaterna fria att ha de regler de själva önskar. Av bestämmelserna i direktivet är flera tvingande. Så är bland annat fallet med artikel 1.1, artikel 2 och artikel 4. I vissa

fall ges dock i direktivet möjlighet till alternativa lösningar av en viss fråga. Således har medlemsstaterna viss valfrihet när det gäller att bestämma det lägsta pris från och med vilket en försäljning omfattas av följerätten (artikel 3.2).

5.2 Vilka konstverk skall omfattas av följerätt?

5.2.1 Nuvarande ordning

Regler om följerätt infördes i svensk rätt den 1 januari 1996. Bestämmelserna finns i 26 j § upphovsrättslagen.

Följerätten utgör i korthet en individuell ersättningsrätt för upphovsmannen eller dennes efterträdande rättsinnehavare vid vidareförsäljning av exemplar av konstverk, som sker inom upphovsrättens giltighetstid. Rätten omfattar förutom konstverk även fotografiska bilder (49 a § fjärde stycket upphovsrättslagen). Rätten tillkommer upphovsmannen och kan inte överlåtas. Efter upphovsmannens död är dock regler om bodelning, arv och testamente tillämpliga på rätten.

Följerätten omfattar *konstverk* och *fotografiska bilder* (26 j § första stycket första meningen och 49 a § fjärde stycket upphovsrättslagen). För rätt till ersättning krävs således att det rör sig om försäljning av antingen ett exemplar av ett konstverk eller ett exemplar av en fotografisk bild. Med konstverk avses i upphovsrättslagens mening alster av bild-, bruks- och byggnadskonst. Som exempel på konstverk kan nämnas målningar, teckningar, grafik eller fotografiska verk, glas, keramik, möbler, textilier och uppförda byggnadsverk. Med fotografisk bild avses enligt 49 a § andra stycket upphovsrättslagen inte enbart fotografier utan även fotografiska bilder som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi. Bestämmelsen i 49 a § omfattar i huvudsak två situationer. För det första är det den situationen när en fotografisk bild inte uppnår kravet på originalitet och därför inte skyddas som konstnärligt verk enligt 1 § upphovsrättslagen. För det andra kan det förekomma fall när

bilden som sådan i och för sig uppnår verkshöjd men där någon annan än fotografen är att anse som upphovsman till bilden, t.ex. den som arrangerat ett motiv. I sådana situationer har fotografen enligt 49 a § upphovsrättslagen ett eget skydd vid sidan om det upphovsrättsliga skyddet (se t.ex. Henry Olsson, Upphovsrättslagstiftningen: En kommentar, Norstedts, Stockholm, 1996, s. 326 f.).

Från följerätten har undantagits vissa typer av konstverk. Rätt till ersättning på grund av följerätt föreligger sålunda enligt 26 j § andra stycket 2 upphovsrättslagen inte vid vidareförsäljningar av alster av byggnadskonst (dvs. uppförda byggnader). Rätt till ersättning föreligger heller inte vid vidareförsäljning av alster av brukskonst som har framställts i flera identiskt lika exemplar (26 j § andra stycket 3 upphovsrättslagen). Skälen för det förstnämnda undantaget är att priset på byggnader främst beror på annat än den konstnärliga utformningen (prop. 1994/95:151 s. 20). Det sistnämnda undantaget motiverades av att det inte ansågs som rimligt att följerättsersättning skulle utgå när industriellt tillverkad brukskonst såldes vidare. Bortsett från de nu nämnda undantagen omfattar rätten till ersättning alla slags konstverk.

Det finns inget generellt krav på vidareförsäljningen skall avse ett original. Både originalexemplaret och serier av detta kan alltså omfattas av följerätt. Syftet med att inte inskränka följerätten till original är enligt förarbetena att undvika de problem som hänger samman med att avgöra om ett verksexemplar är ett original eller inte (prop. 1994/95:151 s. 20).

För brukskonst finns emellertid en bestämmelse som kan sägas utgöra ett visst krav på att det skall röra sig om ett originalverk. Som nämnts gäller för brukskonst nämligen att följerätten inte omfattar ett alster av brukskonst som framställts i flera identiska exemplar. Några närmare uttalanden om hur denna bestämmelse skall tillämpas gjordes inte i motiven till lagstiftningen. Inte heller finns någon klarläggande rättspraxis avseende just denna fråga.

5.2.2 Överväganden

Förslag: I lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk tas in ett krav på att det skall vara fråga om ett originalkonstverk för att följerrättsersättning skall utgå. Vidare tas direktivets definition av vad som utgör eller får anses utgöra ett originalkonstverk in i lagen. Det innebär att det i lagen anges att originalkonstverk är konstverk som utförts av konstnären själv eller exemplar av konstverk som framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd.

Skälen för förslaget: I ingressen till direktivet anges i stycke 21 att de kategorier av konstverk som omfattas av följerrätten bör harmoniseras. Enligt artikel 1.1 i direktivet skall följerrätten avse originalkonstverk. Vad som är att anse som originalkonstverk i direktivets mening följer av artikel 2. Som exempel på vilka typer av konstverk som omfattas räknas i artikel 2.1 upp konstverk (på engelska används uttrycket "works of graphic or plastic art") som målningar, collage, teckningar, grafik, litografier, skulpturer, vävda tapeter eller bonader, keramiska föremål, glasföremål och fotografier. I artikel 2.1 anges därefter att ett originalkonstverk skall vara framställt av konstnären själv eller så skall det vara fråga om exemplar som anses som originalkonstverk. I artikel 2.2 anges att ett exemplar av ett konstverk skall anses som originalkonstverk om det har framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd. I artikeln anges vidare att i normalfallet skall sådana exemplar vara numrerade, signerade eller på annat sätt vederbörligen godkända av konstnären.

I den följande framställningen behandlas först frågan om vilka typer av konstverk som skall omfattas av följerrätten och därefter kravet på att det skall vara ett originalkonstverk samt vad som är ett originalkonstverk eller ett därmed likställt verk.

Frågor om efter vilka principer litterära och konstnärliga verk delas in i mer uppdelade verkskategorier har med undantag för datorprogram lämnats utanför en EG-rättslig harmonisering. Än mindre berör de direktiv och andra internationella

överenskommelser som förekommer på det upphovsrättsliga området vad som ryms i begreppet konstverk. Det går därför inte att dra några mer bestämda slutsatser om vilka föremål följerätten enligt direktivet omfattar enbart utifrån den omständigheten att direktivet innehåller det språkliga uttrycket konstverk. Här kan också framhållas att valet av det språkliga uttrycket konstverk inte heller tillkommit under överväganden grundande på definitionen av begreppet konstverk i nationell rätt. Att låta tolkningen av uttrycket konstverk i direktivet bestämmas utifrån innehållet i motsvarande begrepp i gällande svensk rätt leder därför fel. Det är i stället naturligt att utgå från att begreppet konstverk i direktivet kan vara sådana typer av verk som i artikel 2.1 anges som exempel på verk som utgör konstverk. Av uppräknningen framgår att med konstverk avses inte enbart bildkonstverk som målningar och teckningar, utan även sådant som typiskt sett utgör brukskonst enligt gällande svensk rätt. T.ex. nämns keramiska föremål och glasföremål. Det kan också noteras att det vare sig i artikel 2, direktivet i övrigt eller i ingressen till direktivet ställs något krav på att ett konstverk inte får fylla också ett nyttsyfte för att det skall kunna omfattas av följerätten. Man kan därmed dra slutsatsen att precis som enligt gällande svensk rätt omfattas såväl alster av bildkonst, inklusive fotografiska verk, som alster av brukskonst.

De olika slags konstverk som räknas upp i artikel 2.1 utgör inte en uttömmande förteckning av vilka slags konstverk som kan omfattas av följerätten. Bland de uppräknade konstverkstyperna finns angivet konstverk framställda med olika typer av teknik och i olika sorts material. Detta sammantaget med att uppräknningen inte är uttömmande leder till slutsatsen att direktivet inte begränsar följerätten till att gälla konstverk framställda med en viss teknik eller i ett visst material. Detsamma gäller i den nuvarande svenska bestämmelsen om följerätt. Även på denna punkt överensstämmer alltså svensk rätt med direktivet.

Även om förteckningen i artikel 2.1 inte är uttömmande bör dock vissa slutsatser kunna dras av den även i fråga om vad som inte räknas upp i förteckningen. Där finns nämligen inte något

exempel som ger anledning att tro att direktivet är avsett att omfatta alster av byggnadskonst. Inte heller i övrigt i direktivet eller dess ingress finns någon antydning om att det varit meningen att byggnadsverk skall omfattas av följerrätt. Undantaget i svensk rätt vad gäller alster av byggnadskonst kan därför kvarstå oförändrat.

I stycke 19 i ingressen till direktivet anges i förtydligande syfte att den harmonisering som direktivet medför inte gäller författares och kompositörers originalmanuskript. Motsvarande gäller redan enligt svensk rätt, dvs. dessa typer av verk omfattas inte av följerrätten.

Enligt 49 a § upphovsrättslagen gäller följerrätten även fotografier i andra fall än när dessa direkt på grund av upphovsrättsligt skydd omfattas av följerrätt. Direktivet harmoniserar endast följerrätten såvitt avser upphovsrättsligt skyddade verk (se t.ex. artikel 1.1 samt stycke 1 i ingressen till direktivet). Vad som skall gälla för närstående rättigheter berörs inte av direktivet. Sverige är därför oförhindrat att behålla regler om följerrätt avseende fotografier även i fall dessa inte omfattas av följerrätten direkt till följd av upphovsrättsligt skydd. De ändringar som föreslås i det följande avseende följerrätten bör även gälla fotografier som skyddas av 49 a § upphovsrättslagen.

Av det föregående har framgått att direktivet inte kräver någon ändring av vilka typer av verk och prestationer skyddade av närstående rättigheter som skall omfattas av följerrätt. På en annan punkt överensstämmer dock inte gällande svensk rätt med direktivet. Direktivet anger att följerrätten skall omfatta *originalkonstverk* (artikel 1.1). I artikel 2.1 och 2.2 anges därefter vad som avses med uttrycket originalkonstverk. Där framgår att det dels är fråga om originalverk av konstnären själv, dels fråga om kopior av verk som framställts i ett begränsat antal exemplar av konstnären själv eller med hans eller hennes tillstånd. I det senare fallet anges att sådana exemplar normalt skall vara nummerade, signerade eller på annat sätt vederbörligen godkända av konstnären. Gällande svensk rätt uppställer inte något krav på att det skall vara fråga om originalkonstverk. Däremot finns en begränsning av likartad karaktär när det gäller brukskonst. Ett

undantag från följerätten gäller nämligen för brukskonst som framställts i flera identiskt lika exemplar. Den svenska begränsningen går emellertid längre än direktivets bestämmelse. Någon begränsning som utesluter all brukskonst som framställts i identiskt lika exemplar tillåter alltså inte direktivet.

Av det anförda följer att svensk rätt måste justeras för att stämma överens med direktivet. Som föremål för följerätten bör i den svenska lagen anges originalkonstverk. Direktivets definition av originalkonstverk bör tas in i den svenska lagen. Där bör alltså anges att med originalkonstverk avses dels konstverk som utförts av konstnären själv, dels konstverk som framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd. Slutligen bör undantaget från följerätten avseende alster av brukskonst som framställts i flera identiskt lika exemplar tas bort (26 j § andra stycket 3 upphovsrättslagen).

De ändringar som nu föreslagits får följande verkningar. Som nämnts har det tidigare inte i svensk rätt funnits något generellt krav på att det skall vara fråga om ett originalkonstverk för att följerättsersättning skall utgå. Inte heller har det funnits något krav på att alster av bildkonst, t.ex. grafiska blad, endast får ha framställts i ett begränsat antal exemplar för att omfattas av följerätten. Oavsett i vilket antal exemplar ett alster av bildkonst har framställts så har alltså tidigare en vidareförsäljning av ett exemplar grundat en rätt till ersättning. I förhållande till gällande rätt leder därför de nya bestämmelserna till en snävare tillämpning med avseende på alster av bildkonst.

För brukskonst har däremot enligt svensk rätt tidigare gällt snävare regler. Alstret har inte omfattats av följerätt om det har framställts i flera identiskt lika exemplar. Direktivet behandlar som framgått alster av bildkonst och alster av brukskonst lika när det gäller frågan om vad som är eller skall anses vara originalkonstverk. Även om ett alster av brukskonst har framställts i flera identiska exemplar skall det således omfattas av följerätten förutsatt att antalet är begränsat. Detta är också innebörden av de nu föreslagna direktivanpassade svenska reglerna. För brukskonsten innebär således lagändringarna en viss utvidgning av tillämpningsområdet för följerätten.

Direktivet anger, som nämnts, att konstverk som framställs i ett begränsat antal exemplar normalt skall vara numrerade, signerade eller på annat sätt vederbörligen godkända av konstnären. Självfallet kan det från område till område variera vad som avses med ett begränsat antal. Det är också olika hur man går till väga när det gäller sådant som signering och numrering. Inom vissa områden sker t.ex. signering av varje exemplar och utgivning sker i en numrerad upplaga. Direktivet öppnar dock för att det kan finnas andra sedvanor på andra områden. Att avgöra vad som är ett begränsat antal exemplar är i slutändan en fråga för rättstillämpningen och ytterst för EG-domstolen.

5.3 Vilka försäljningar skall omfattas av följerätt?

5.3.1 Nuvarande ordning

Som nämnts i avsnitt 5.2.1 är följerätten en individuell rätt till ersättning för upphovsmannen vid vidareförsäljning av konstverk (och motsvarande för fotografer, se 49 a § upphovsrättslagen). Rätten är personlig och kan inte överlåtas (26 j § första och tredje stycket upphovsrättslagen).

Följerätten omfattar endast *vidareförsäljningar* av exemplar av konstverk. Med vidareförsäljning avses samtliga de försäljningar som sker efter den första överlåtelsen av konstverket. Den första försäljningen direkt från konstnären omfattas inte av följerätten. Om upphovsmannen säljer det egna verket till ett galleri eller en konsthandel utlöser det alltså inte någon skyldighet att betala följerättsersättning. Däremot kommer en sådan skyldighet att inträda så snart galleriet eller konsthandeln i sin tur säljer konstverket vidare.

Den första äganderättsövergången skall, som nyss sagts, ske genom en överlåtelse för att det i nästa led skall bli fråga om en vidareförsäljning. Exemplet i fråga skall alltså tidigare ha övergått till en ny ägare genom köp, byte eller gåva (prop. 94/95:151 s. 37). Äganderättsövergångar i form av förvärv

genom bodelning, arv eller testamente omfattas således inte av begreppet överlåtelse i 26 j § upphovsrättslagen. Ett konstverk som någon fått i arv efter upphovsmannen kan alltså överlåtas av arvtagaren utan att försäljningen utgör en vidareförsäljning som grundar rätt till följerättsersättning.

En grundläggande förutsättning för rätt till följerättsersättning är att det är fråga om en vidareförsäljning som sker eller förmedlas av en näringsidkare i hans eller hennes yrkesmässiga verksamhet (26 j § första stycket upphovsrättslagen). Försäljningar privatpersoner emellan eller från en privatperson till en näringsidkare omfattas alltså inte av följerätten förutsatt att försäljningen inte förmedlats av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet.

En näringsidkare kan förmedla ett köp t.ex. som agent eller mäklare. Om näringsidkaren handlar som kommissionär, vilket ofta är fallet vid auktion, föreligger inte något förmedlingsfall. Näringsidkaren är då i paragrafens mening att betrakta som säljare och är redan av det skälet ersättningskyldig (prop. 94/95:151 s. 37).

Ersättningen skall betalas av säljaren om denne är en näringsidkare som säljer konstverket i sin yrkesmässiga verksamhet. Om säljaren är privatperson och en förmedlare medverkat är det förmedlaren som skall betala ersättningen.

De svenska reglerna om följerätt är endast tillämpliga vid vidareförsäljning som sker i Sverige.

5.3.2 Överväganden

Förslag: Dagens bestämmelse om att följerättsersättning endast utgår om vidareförsäljning sker eller förmedlas av en näringsidkare i hans yrkesmässiga verksamhet ändras. I stället anges i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att följerättsersättning skall utgå så snart någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden deltar som köpare, säljare eller förmedlare vid vidareförsäljningen. Det föreskrivs att det i första hand är säljaren som är betalningsskyldig. För fall då säljaren är privatperson föreskrivs att om en yrkesmässig förmedlare deltagit är denne betalningsskyldig, i annat fall är det den yrkesmässige köparen som är skyldig att betala.

I upphovsrättslagen föreskrivs att upphovsmannen inte har rätt till ersättning om ett museum som inte bedriver en vinstgivande verksamhet och är öppet för allmänheten köper ett exemplar av ett originalkonstverk från en privatperson utan medverkan av en yrkesmässig förmedlare.

Bedömning: Det finns inte något behov av att i svensk rätt införa det undantag från följerätten för försäljningar som sker inom tre år från en överlåtelse av upphovsmannen och där priset är mindre än 10 000 euro som direktivet medger i artikel 1.3.

Skälen för förslaget och bedömningen: Direktivet föreskriver att medlemsstaterna till förmån för upphovsmannen till ett originalkonstverk skall införa en följerätt (artikel 1.1). Följerätten definieras i artikeln som en för upphovsmannen oförtytterlig rätt som upphovsmannen inte kan avstå från till ersättning grundad på försäljningspriset vid all vidareförsäljning av verket efter upphovsmannens första överlåtelse. I stycke 1 i ingressen till direktivet framhålls att följerätten inom området upphovsrätt är en inte överlåtbar och oförtytterlig rätt som ger upphovsmannen till ett originalkonstverk rätt till en ekonomisk del i senare vidareförsäljningar av det berörda verket. I stycke 2 i ingressen till direktivet klargörs att föremålet för följerätten är

verket i dess materiella form, dvs. det medium i vilket det skyddade verket ingår.

Direktivet tar sin utgångspunkt i att följerätten är *dels* en rätt för upphovsmannen till en ekonomisk andel vid vidareförsäljningar av ett exemplar av hans eller hennes konstverk (stycke 1 i ingressen till direktivet), dels en integrerad del av upphovsrätten (stycke 4 i ingressen till direktivet). I gällande svensk rätt ges upphovsmannen och dennes efterträdande rättsinnehavare en sådan rätt (26 j § upphovsrättslagen). I det avseendet uppfyller alltså svensk rätt direktivets krav.

Det är endast *vidareförsäljningar* av ett exemplar av ett konstverk som kan grunda en rätt till följerättsersättning. Den första överlåtelsen av konstverket omfattas således inte av följerätten (jfr artikel 1.1 och stycke 1 och 2 i ingressen till direktivet). Någon närmare definition av vad som skall anses utgöra en första överlåtelse lämnas inte i direktivet. En rimlig tolkning av uttrycket är dock att äganderättsövergångar i form av köp, byte och gåva omfattas. Däremot bör rimligen förvärv genom bodelning, arv eller testamente falla utanför. Som framgått av redovisningen av gällande rätt avses med överlåtelse i svensk rätt äganderättsövergångar som sker i form av köp, byte eller gåva. Gällande svensk rätt stämmer alltså även på denna punkt överens med vad som föreskrivs i direktivet. Följerätten skall enligt direktivet gälla vid all vidareförsäljning där *yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden* deltar som säljare, köpare eller förmedlare (artikel 1.2). Som exempel anges i artikeln att det kan vara fråga om auktionskammare, konstgallerier eller konsthandlare. Gällande svensk rätt anger i stället som förutsättning att vidareförsäljningen eller förmedlingen skall ske av en *näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet* (26 j § första stycket upphovsrättslagen). Såväl kretsen av personer som definitionen av hur deras yrkesmässiga koppling till konstmarknaden skall se ut avviker således i viss utsträckning från gällande svensk rätt. Vad först gäller definitionen av hur den yrkesmässiga kopplingen skall se ut framstår det visserligen som troligt att den som är yrkesmässigt

verksam med att köpa och sälja konstverk normalt gör detta i egenskap av näringsidkare. Trots att det mot denna bakgrund framstår som troligt att gällande rätt redan är i överensstämmelse med direktivet kan det finnas anledning att språkligt följa direktivet. Det bör således föreskrivas att det är vidareförsäljningar av konstverk där någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden deltar som kan omfattas av följerätt.

Direktivet ger som exempel på sådana aktörer som kommer att omfattas auktionskammare, konstgallerier och, i allmänhet, alla konsthandlare (artikel 1.2). I övrigt finns inte några tolkningsuttalanden i direktivet eller ingressen till direktivet om när någon skall anses vara yrkesmässigt verksam på konstmarknaden.

Det kan förekomma att någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden, t.ex. en gallerist eller konsthandlare, i vissa situationer egentligen agerar i egenskap av privatperson. Man kan t.ex. tänka sig att en gallerist eller en konsthandlare köper ett konstverk till sitt eget hem eller för att ge bort i gåva. Direktivet anger inte uttryckligen vad som skall gälla i dessa situationer. Det framstår inte som rimligt om dessa typer av transaktioner skulle föranleda att följerättsersättning skall utgå. I stället borde endast fall då agerandet sker inom ramen för den *yrkesmässiga* verksamheten omfattas. Detta är dock ytterst en fråga för rättstillämpningen att avgöra och då i sista hand EG-domstolen.

Som framgått kräver direktivet att följerättsersättning skall utgå så snart någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden deltar som säljare, förmedlare eller köpare (artikel 1.2). I ingressen till direktivet anges vidare att följerätten bör utvidgas till att omfatta all vidareförsäljning med undantag av sådan vidareförsäljning som äger rum direkt mellan privatpersoner utan medverkan av personer som är yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden (stycke 18). Enligt svensk rätt utgår ersättning om den yrkesmässigt verksamma personen/näringsidkaren är säljare eller förmedlare vid köpet. Däremot följer av 26 j § upphovsrättslagen att försäljningar som sker *från* en privatperson inte utlöser en rätt till ersättning för

upphovsmannen annat än i fall då försäljningen förmedlats av en näringsidkare. Försäljningar från en privatperson till en yrkesmässig säljare omfattas alltså inte av följerätten enligt nuvarande ordning. Denna begränsning i följerätten är oförenlig med direktivet. De svenska bestämmelserna om följerätt måste därför ändras så att rätten utvidgas till att omfatta även vidareförsäljningar från en privatperson utan medverkan av yrkesmässig förmedlare till någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden. T.ex. skall en försäljning av ett konstverk som sker från en privatperson till en konsthandel eller ett galleri kunna grunda en rätt till ersättning.

En fråga som aktualiseras när följerätten utvidgas till att omfatta även försäljningar från privatpersoner är vem som skall betala ersättningen. En grundläggande utgångspunkt för följerätten är att det är säljaren som skall betala ersättningen, vilket också framgår av artikel 1.4 i direktivet. Detta talar för att ålägga den privatperson som är säljare att betala ersättningen. Något som talar för en sådan ordning är även att köparen annars blir tvungen att betala följerättsersättning två gånger; först när konstverket köps in från en privatperson sedan när det säljs vidare. Det senare är dock ett hanterbart problem. En köpare som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden får antas ha möjlighet att förhandla om priset så att han eller hon kompenseras för följerättsersättningen i fall då säljaren är en privatperson. Svårigheterna att administrera följerätten skulle öka om privatpersoner skulle åläggas en skyldighet att betala ersättningen. En privatperson som inte dagligen ägnar sig åt att köpa och sälja konst kan inte förväntas ha samma praktiska kunskaper av att hantera ersättningsfrågor som en yrkesmässigt verksam aktör på konstmarknaden har. Ett alternativ skulle kunna vara att föreskriva att det i dessa situationer visserligen är köparen som är skyldig att redovisa ersättningen men att denne har rätt att kräva tillbaka ersättningen från säljaren. Detta alternativ framstår dock som onödigt krångligt när parterna lika gärna bör kunna lösa situationen genom att köparen bevakar att det pris han eller hon betalar blir rimligt med hänsyn till att han eller hon även skall betala följerättsersättning. Vad gäller

direktivet så utgår detta visserligen från att det är säljaren som skall betala ersättningen men det ges möjlighet till undantag från denna regel i artikel 1.4. Sammanfattningsvis framstår det som lämpligast att föreskriva att det är köparen som skall betala följerättsersättningen i fall då försäljning sker från en privatperson till en person som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden, om inte en professionell förmedlare medverkat vid försäljningen. I övrigt bör samma regler som i dag gälla beträffande vem som är betalningsskyldig för följerättsersättningen.

I stycke 18 i ingressen till direktivet anges att följerätten inte bör utvidgas till att omfatta vidareförsäljningar från privatpersoner till museer som inte bedriver vinstgivande verksamhet och som är öppna för allmänheten. Det kan diskuteras huruvida museer enligt gällande rätt rent generellt kan anses vara yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden, om man med detta avser att det skall vara fråga om näringsverksamhet. T.ex. bedrivs statliga och kommunala museer utan vinstintresse och är öppna för allmänheten. På det upphovsrättsliga området har dock uttrycket näringsverksamhet fått en vidsträckt betydelse och har ansetts innefatta även budgetstyrd och skattefinansierad verksamhet (NJA 1988 s. 715). För att vara helt säkra på att undvika en sådan utvidgning av följerätten som stycke 18 i ingressen till direktivet uttalar inte är önskvärd finns det därför skäl för att i klagörande syfte i upphovsrättslagen ta in ett uttryckligt undantag i följerätten för vidareförsäljningar som sker från privatpersoner till museer som inte bedriver vinstgivande verksamhet och är öppna för allmänheten. Undantaget bör förstås endast gälla om inte en person som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden deltagit som förmedlare vid köpet.

Som nämnts tidigare ger direktivet medlemsstaterna en möjlighet att under vissa förutsättningar undanta vidareförsäljningar som sker inom tre år efter den första överlåtelsen av konstverket (artikel 1.3). Den situation som åsyftas i bestämmelsen beskrivs närmare i stycke 18 i ingressen till direktivet. Där sägs att när det gäller den speciella situation

som uppstår när konstgallerier förvärvar konstverk direkt av upphovsmannen får medlemsstaterna från följerrätten undanta sådan återförsäljning av konstverk som sker av galleriet inom tre år. Det följer vidare av det aktuella stycket i ingressen att konstnärens intressen skall beaktas genom att undantaget är begränsat till vidareförsäljningar där priset inte överstiger 10 000 euro. Uttalandena i ingressen ger vid handen att den möjlighet till undantag från följerrätten som ges i artikel 1.3 skall vara begränsad till vissa försäljningar från konstgallerier. Något uttalanden om vad som utgör ett konstgalleri finns inte i direktivet. Innebörden av begreppet konstgalleri kan också växla över tid och är till stor del beroende på vad som är den förhärskande uppfattningen i respektive bransch. Allmänt kan dock sägas att konstgallerier i regel samarbetar med nu levande svenska och utländska konstnärer och genom regelbunden utställningsverksamhet ger spridning åt deras konst. Till skillnad från detta är konsthandeln mer inriktad mot en handel med äldre konst.

Enligt gällande svensk rätt görs ingen åtskillnad mellan vad som är ett konstgalleri respektive en konsthandel. Försäljningar av konstverk som sker av ett konstgalleri eller en konsthandel – oavsett om de förvärvat ett konstverk direkt från upphovsmannen eller inte – kan grunda rätt till följerrättsersättning om det är fråga om en vidareförsäljning. Konstgallerier i Sverige bedrivs dock enligt uppgift ofta på det sättet att galleristen inte först köper konstverket av upphovsmannen eller agerar i egenskap av kommissionär. I stället får upphovsmannen tillgång till galleriets lokaler mot en viss provision till galleristen på de försäljningsavtal konstnären ingår med köparen av hans eller hennes konstverk. Eftersom galleriet normalt inte förvärvat konstverket är det inte heller fråga om en vidareöverlåtelse när någon i dessa fall köper ett konstverk hos ett galleri. Detta får i sin tur till konsekvens att svenska konstgallerier normalt inte är skyldiga att betala följerrättsersättning. Att införa ett undantag av det slag direktivet ger möjlighet till skulle därför troligen inte få betydelse annat än

i några fåtal fall. Det framstår därför inte som motiverat att införa ett undantag av det slag som anges i artikel 1.3.

5.4 Beloppsgränser och procentsatser

5.4.1 Nuvarande ordning

Av 26 j § första stycket sista meningen upphovsrättslagen följer att följerättsersättningen skall vara fem procent av försäljningspriset exklusive mervärdesskatt. Vid försäljning på auktion beräknas ersättningen enligt uppgift från Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige, BUS, på det s.k. hammerslagspriset, dvs. priset före auktionsfirmans provision. Om ett konstverk säljs för 100 000 kr exklusive mervärdesskatt uppgår alltså konstnärens följerättsersättning till 5 000 kr. Det finns ingen övre gräns för ersättningens storlek utan ersättning utgår enligt den nämnda procentsatsen oavsett försäljningspriset storlek.

Det föreskrivs vidare i 26 j § andra stycket 1 att ersättning skall utgå endast om försäljningspriset överstiger en tjugondel av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Uttrycket basbelopp är numera ersatt med uttrycket prisbasbelopp. För år 2006 är prisbasbeloppet 39 700 kr, vilket innebär att ett konstverk måste säljas till ett pris som överstiger 1 985 kr för att försäljningen överhuvudtaget skall omfattas av följerätten.

5.4.2 Överväganden

<p>Förslag: Följerättsersättningens storlek ändras. I stället för dagens bestämmelse om en ersättning om fem procent på försäljningspriset oavsett prisets storlek införs en differentierad ersättning där den procentsats med vilken ersättning skall utgå sjunker med stigande försäljningsprisnivå. Ersättning skall fortsättningsvis utgå</p>
--

med fem procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro, tre procent i skiktet 50 000,01 – 200 000 euro, en procent i skiktet 200 000,01 – 350 000 euro, 0,5 procent i skiktet 350 000,01 – 500 000 euro samt 0,25 procent på den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro. Vidare föreskrivs att ersättning högst skall utgå med 12 500 euro.

Bedömning: Rätt till följerättsersättning bör även fortsättningsvis endast föreligga om försäljningspriset exklusive mervärdesskatt överstiger en tjugondel av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Även bestämmelsen om att ersättningen skall beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt bör kvarstå oförändrad.

Skälen för förslaget och bedömningen: Artiklarna 3–5 i direktivet innehåller bestämmelser om dels minimipris, dvs. det lägsta försäljningspris som måste uppnås för att försäljningen skall omfattas av följerätt, dels hur ersättningen skall beräknas.

Från vilket försäljningspris skall en försäljning av ett konstverk omfattas av följerätten?

När det gäller minimipris så ger direktivet medlemsstaterna en viss frihet att i nationell rätt fastställa storleken på detta (artikel 3.1). I direktivet föreskrivs dock att minimipriset aldrig får överstiga 3 000 euro (artikel 3.2). Medlemsstaterna får däremot i nationell rätt sätta lägre minimipris om de så önskar.

I stycke 22 i ingressen anges som skäl för en miniminivå från vilken en försäljning kan omfattas av följerätt att en sådan bidrar till att undvika oproportionerligt höga uttags- och förvaltningskostnader i förhållande till konstnärens vinst. Det sägs vidare i stycket att subsidiaritetsprincipen gör det lämpligt att låta medlemsstaterna – i syfte att gynna nya konstnärer – fastställa en lägre beloppsgräns än gemenskapens. Det konstateras att eftersom beloppen det då rör sig om är av så ringa

storlek får detta undantag troligtvis inte någon avgörande effekt på en väl fungerande inre marknad.

Det lägsta försäljningspris från vilket en försäljning alltid skall omfattas av följerrätten är av gemenskapen alltså satt till 3 000 euro. Detta belopp överstiger betydligt den miniminivå som gäller i Sverige i dag, som är en tjugondel av ett prisbasbelopp, dvs. 1 985 kr för år 2006. Sverige kan emellertid enligt direktivet bestämma en nationell lägsta nivå som understiger gemenskapens.

Storleken på det belopp som sätts som minimigräns för avgiftsgrundande försäljningspris har stor betydelse. T.ex. kommer i dag en relativt hög andel av den följerrättsersättning som betalas från försäljningar där försäljningspriset är relativt lågt. I en i ärendet inlämnad skrivelse från föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS) anges att under år 2003 avsåg drygt åttio procent försäljningar upp till ett pris av 30 000 kr. Ett högt belopp som minimigräns skulle därför kunna resultera i en inte obetydlig minskning av den ersättning som tillfaller konstnärer på grundval av reglerna om följerrätt.

Den nuvarande nivån om en tjugondel av ett prisbasbelopp har etablerats på den svenska konstmarknaden under de tio år reglerna om följerrätt varit i kraft. Det har inte framkommit att det minimibelopp som tillämpats har haft några märkbart negativa konsekvenser för den svenska konstmarknaden. Erfarenheterna från den ordning som hittills har tillämpats i Sverige talar därför inte för en höjning av den minimigräns som hittills gällt i Sverige.

Flera av de skäl som tidigare anförts i svenska förarbeten till stöd för den valda storleken på minimibeloppet sammanfaller med det som i ingressen till direktivet anförts som riktlinjer vid bestämmande av en miniminivå. Så är fallet med vad som i ingressen anges om syftet att motverka onödigt höga uttags- och förvaltningskostnader i förhållande till den ersättning konstnären kan få. Detsamma gäller vad som anges om målsättningen att nya konstnärer skall gynnas av följerrättsersättningen. Dessa riktlinjer är alltså av relevans för bestämmande av storleken på miniminivå.

Den svenska konstmarknaden, liksom motsvarande marknader i de övriga nordiska länderna, är förhållandevis liten i förhållande till många länder i övriga Europa. För att följerättsersättningen skall ge åsyftat stöd åt konstnärer finns därför anledning att inte höja den gräns som hittills tillämpats i Sverige till gemenskapens nivå om 3 000 euro. Särskilt som det finns en risk för att detta kunde leda till en betydande försämring för nya konstnärer. Det finns också jämförbara andra länder som bestämt minimibeloppet till ett belopp som är lägre än gemenskapens minimibelopp. I Danmark och Finland har exempelvis nivån satts till 300 respektive 255 euro.

Skrivningarna i direktivets ingress applicerade på förhållandena på den svenska konstmarknaden talar för ett bibehållande av den nuvarande nivån på minimibeloppet, dvs. motsvarande en tjugondel av ett prisbasbelopp. Det kan framhållas att direktivet ändå generellt kommer att medföra lägre uttag av följerättsersättning. Detta dels eftersom procentsatserna med vilket ersättningen skall utgå sjunker i takt med storleken på försäljningspriset, dels eftersom direktivet anger ett högsta belopp för vad som får utgå i följerättsersättning (se vidare nedan).

Frågan är då hur miniminivån bör regleras i den svenska lagen. Det lägsta försäljningspris som enligt gällande rätt måste uppnås för att en försäljning skall omfattas av följerätt är, som tidigare nämnts, i dag knutet till prisbasbeloppets utveckling. Detta innebär att minimipriset med automatik justeras uppåt i takt med den allmänna prisutvecklingen. I direktivet föreskrivs i stället ett fixerat belopp som inte får överskridas som lägsta försäljningspris. Det kan därför framstå som tveksamt att låta det svenska minimibeloppet med automatik följa den allmänna prisutvecklingen i landet. Det framstår dock som högst osannolikt att prisbasbeloppet skulle utvecklas på ett sätt som gör att en tjugondel av detta belopp skulle överstiga 3 000 euro. Det finns betydande fördelar med att behålla den nuvarande regleringen av från vilket minimipris en försäljning skall kunna omfattas av följerätten. Denna nivå är etablerad och känd på

marknaden. Beloppet kommer dessutom automatiskt att justeras uppåt så att nivån även framöver framstår som rimlig.

Även i direktivet uttrycks önskemål om att hitta sätt att hålla beloppsgränser à jour med utvecklingen. I stycke 26 i ingressen till direktivet framhålls att det är önskvärt att införa en möjlighet för periodiska justeringar av beloppsgränser och procentsatser. Kommissionen ges därför i uppdrag att utarbeta periodiska rapporter om den faktiska tillämpningen av följerätten i medlemsstaterna och om vilken inverkan detta har på gemenskapens konstmarknad samt att i förekommande fall föreslå ändringar av direktivet. Mot bakgrund av det nu anförda och då det inte framstår som sannolikt att prisutvecklingen i Sverige skulle bli sådan att den svenska följerättsbestämmelsen på denna punkt kommer att stå i strid med direktivet bör den nuvarande ordningen för fastställande av miniminivån bibehållas. Om det skulle visa sig att prisutvecklingen ändå blir sådan att gränsvärdet om 3 000 euro riskerar att överskridas får förstas frågan övervägas på nytt.

Hur skall följerättsersättning beräknas?

Till att börja med kan konstateras att det i artikel 5 anges att det försäljningspris som avses i artikel 3 och 4 skall vara försäljningspriset före skatt. Med skatt avses här mervärdesskatt. Även enligt 26 j § första stycket upphovsrättslagen skall ersättningen beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt. Någon ändring i gällande rätt på den punkten är således inte nödvändig.

I artikel 4.1.a–4.1.e anges hur följerättsersättningen skall beräknas. Där anges att ersättningen skall vara:

- (a) fyra procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro,
- (b) tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro,
- (c) en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro,

(d) 0,5 procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro, samt

(e) 0,25 % av den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro.

Genom undantag från artikel 4 punkt 1 a får dock en medlemsstat tillämpa en procentsats på fem procent för den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro (artikel 4.2). Vidare anger direktivet att om en medlemsstat angett ett minimiförsäljningspris för att följerättsersättning skall utgå som understiger 3 000 euro får ersättningen på beloppet mellan miniminivån och 3 000 euro inte vara lägre än fyra procent (artikel 4.3).

Direktivet fastställer en översta gräns för hur stor följerättsersättningen får vara. Enligt artikel 4.1 får den totala ersättningen inte överstiga 12 500 euro.

I stycke 23 i ingressen till direktivet anges att det i största möjliga utsträckning behövs enhetliga procentsatser för att den inre marknaden för modern konst och samtidskonst skall fungera väl. För att uppnå syftet att tillgodose olika intressen på marknaden för originalverk är det enligt stycke 24 i ingressen önskvärt med ett system med avtagande procentsatser för olika prisskikt.

Enligt gällande svensk rätt utgår ersättningen med fem procent av försäljningspriset (exklusive mervärdesskatt) oavsett till vilket belopp försäljningspriset uppgått. Denna reglering överensstämmer alltså inte med vad direktivet förskriver. Det måste därför i svensk rätt införas en fallande skala av procentsatser motsvarande den som finns i direktivet. Vidare måste ett högsta belopp som kan utgå i följerättsersättning införas i upphovsrättslagen. I enlighet med vad direktivet föreskriver bör detta belopp anges till 12 500 euro.

Av den redovisning som lämnats av BUS och som finns intagen i bilaga 2 framgår att en betydande del av de ersättningsgrundande försäljningar som sker i Sverige sker till priser som understiger 50 000 euro. För att bestämmelserna om följerätt skall tillgodose de syften de grundas på bör Sverige utnyttja undantaget i artikel 4.2 och alltså föreskriva att

följerättsersättning på belopp upp till 50 000 euro skall vara fem procent. Detta skulle också överensstämma med den ordning som hittills tillämpats i Sverige.

Med utgångspunkt i ett försäljningspris om 600 000 euro skulle därmed ersättningen bli 9 500 euro enligt följande beräkning. Beloppen är avrundade till närmaste hundratal.

- (a) 2 500 euro (fem procent av 50 000),
- (b) 4 500 euro (tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro),
- (c) 1 500 euro (en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro),
- (d) 750 euro (0,5 procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro), och
- (e) 250 euro (0,25 procent av 100 000).

Enligt dagens svenska bestämmelser skulle ett försäljningspris på 600 000 euro i stället ge en följerättsersättning på 30 000 euro. Införandet av direktivet kommer således att medföra en inte obetydlig sänkning av de belopp som utgår i följerättsersättning när försäljningspriset överstiger 50 000 euro. Vad gäller försäljningspris upp till 50 000 euro kommer ersättningen att bli oförändrad i förhållande till dagens svenska regler.

Omräkning av belopp i euro till svenska kronor

I direktivet bestäms i artiklarna 1.3, 3.2, 4.1 och 4.3 olika gränsvärden i valutan euro. Någon särskild reglering för de medlemsstater som inte deltar i den europeiska valutaunionen EMU och därför inte har infört den gemensamma valutan euro finns inte. Direktivet ger överhuvudtaget ingen vägledning till hur de medlemsstater som inte har euro som nationell penningenheter skall förfara. Sverige är inte medlem i EMU. Vid ett genomförande av direktivet uppkommer därför två frågor. Skall det i upphovsrättslagen anges belopp i den gemensamma valutan euro och hur skall i så fall en omräkning ske till svenska kronor när detta är nödvändigt?

Eftersom direktivet föreskriver gränsvärden i euro och det inte anges något alternativ till att ange dem i valutan euro talar det mesta för att det även i svensk lag skall anges belopp i euro. Detta har också skett tidigare. T.ex. kan hänvisas till 8 kap. 6 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrättigheter och 2 kap. 1 § med flera ställen i lagen (1992:1528) om offentlig upphandling. De beloppsgränser som skall gälla för regleringen av följerätten i upphovsrättslagen bör också anges i euro.

När olika gränsvärden bestäms i euro uppkommer frågan om hur omräkning av dessa belopp till svenska kronor skall ske. Det måste dock först bestämmas vad det är som skall utgöra utgångspunkt för en omräkning. Ett alternativ är att omräkna försäljningspriset till euro och sedan tillämpa den eller de relevanta procentsatserna för att på så sätt nå fram till det belopp som utgör följerättsersättningen i euro. Därefter får omräkning ske till svenska kronor om inte den organisation som är behörig att motta betalning godtar betalning i euro.

En annan möjlighet är också att de olika gränsvärden som gäller i euro omräknas till svenska kronor. Därefter får relevant procentsats tillämpas på försäljningspriset. I detta fall behöver således inte någon omräkning ske av försäljningspriset utan endast av de olika gränsvärden som gäller. Denna lösning framstår som mest lätthanterlig. Det framstår emellertid inte som nödvändigt att införa några uttryckliga regler om detta i lagtexten.

Tidpunkten för när omräkningen mellan euro och svenska kronor skall ske bör vara dagen för fordrans uppkomst. Det blir alltså kronans värde i förhållande till euron den dagen som blir utgångspunkten. Skyldigheten att betala följerättsersättning uppkommer vid tidpunkten för den ersättningsgrundande försäljningen och enligt allmänna förmögenhetsrättsliga principer skall ersättningen betalas genast. En omräkning för att bestämma beräkningen av ersättningen skall alltså ske med utgångspunkt i dagen för försäljningen.

Vad gäller omräkningskurs är det lämpligt att välja den växelkurs mellan euro och kronor som Europeiska centralbanken (ECB) har fastställt vid tiden för fordrans uppkomst, dvs.

försäljningstidpunkten. Om denna dag inte är svensk bankdag, bör i stället den växelkurs som fastställs närmast föregående svenska bankdag komma till användning.

5.5 Ersättningsberättigade och följerättens giltighet i tiden

5.5.1 Nuvarande ordning

I 26 j § första stycket upphovsrättslagen föreskrivs att rätten till följerättsersättning tillkommer upphovsmannen till konstverket. Vidare följer av paragrafens tredje stycke att rätten till ersättning är personlig och att den inte kan överlåtas. Efter upphovsmannens bortgång gäller emellertid för rätten till ersättning sedvanliga regler om bodelning, arv och testamente (26 j § tredje stycket upphovsrättslagen). Följaktligen kan rätten att få ersättning vid vidareförsäljning av exemplar av konstverk genom bodelning eller arv övergå till upphovsmannens efterlevande och genom testamente till hans eller hennes testamentstagare.

Giltighetstiden för rätten till följerättsersättning motsvarar upphovsrättens giltighetstid. Upphovsrätten gäller under upphovsmannens levnad och som huvudregel sjuttio år efter dennes bortgång (26 j § första stycket och 43 § upphovsrättslagen).

I situationer där upphovsmannens namn inte satts ut eller där en pseudonym som inte är allmänt känd använts gäller en skyddstid på 70 år (44 § första stycket upphovsrättslagen). Skyddstiden i dessa situationer, dvs. när upphovsmannens identitet inte är känd, räknas dock från det att verket blev offentliggjort. Om upphovsmannen inom den nu angivna tiden avslöjar sin identitet kommer skyddstiden att beräknas på sedvanligt sätt, dvs. sjuttio år efter upphovsmannens bortgång.

De nu redovisade bestämmelserna om skyddstiden för upphovsrättsligt skyddade verk är utformade i enlighet med rådets direktiv 93/98/EEG av den 29 oktober 1993 om

harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter. Särskilt kan hänvisas till artikel 1 i det nämnda direktivet.

För fotografiska bilder som skyddas enligt 49 a § upphovsrättslagen är skyddstiden bestämd till 50 år från det att bilden framställdes. Således skall följerättsersättning utgå på vidareförsäljningar som sker under denna tidsperiod, förutsatt att övriga villkor för en sådan rätt är uppfyllda.

5.5.2 Överväganden

Bedömning: Några ändringar i bestämmelserna om följerätt i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är inte nödvändiga med anledning av artikel 6.1 om ersättningsberättigade följerättsinnehavare eller artikel 8.1 om skyddstid för följerätten i direktivet.

Skälen för bedömningen: I artikel 6.1 i direktivet anges vilka som är ersättningsberättigade följerättsinnehavare. Skyddstiden för följerätten regleras i artikel 8.1 i direktivet.

Ersättningsberättigade följerättsinnehavare är enligt artikel 6.1 upphovsmannen och efter upphovsmannens död dennes efterträdande rättsinnehavare om inte annat följer av artikel 8.2. I artikel 8.2–8.4 finns bestämmelser som gäller för medlemsstater där någon följerätt inte tillämpades vid direktivets ikraftträdande. Bestämmelserna innebär i korthet att dessa medlemsstater under en viss övergångsperiod kan undanta efterträdande rättsinnehavare från rätt till ersättning på grund av följerätten. Eftersom Sverige vid direktivets ikraftträdande hade regler om följerätt aktualiseras inte en tillämpning av de aktuella bestämmelserna för svenskt vidkommande.

I stycke 27 i ingressen till direktivet anges att det måste fastställas vilka de ersättningsberättigade följerättsinnehavarna är, samtidigt som subsidiaritetsprincipen iakttas. Det framhålls också att det inte är lämpligt att genom detta direktiv ingripa i medlemsstaternas lagstiftning om arvsrätt, men att efterträdande

rättsinnehavare måste kunna få full ersättning även efter upphovsmannens bortgång.

Artikel 6.1 föreskriver således att följerättsersättningen skall tillfalla upphovsmannen till verket och efter dennes bortgång hans eller hennes efterträdande rättsinnehavare. Någon närmare definition av vilka som kan vara efterträdande rättsinnehavare ges inte i direktivet. Vilka dessa är kommer i stället att fastställas genom medlemsstaternas nationella bestämmelser om arv.

Även om direktivet inte harmoniserar medlemsstaternas arvsrättsliga reglering med avseende på följerätten är det dock klart att efterträdande måste kunna få full ersättning enligt följerätten även efter upphovsmannens bortgång. Exakt vilka dessa efterträdande rättsinnehavare är bestäms dock genom nationella regler. Enligt gällande svensk rätt omfattas rätten till följerättsersättning av reglerna om bodelning, arv och testamente. De efterlevande som följerätten härigenom övergår till har full rätt till ersättning under skyddstiden för det aktuella verket. Bestämmelsen i artikel 6.1 i direktivet stämmer således väl överens med vad som gäller enligt 26 j § första och tredje styckena upphovsrättslagen. Någon ändring av de svenska bestämmelserna är därför inte nödvändig med anledning av direktivet.

Av artikel 8.1 följer att skyddstiden för följerätten skall överensstämma med den som fastställs i artikel 1 i direktiv 93/98/EEG. I stycke 17 i ingressen till det nu aktuella direktivet anges att skyddstiden är 70 år efter upphovsmannens död och att endast moderna och samtida konstverk sålunda kommer att omfattas av följerätten.

Enligt gällande rätt utgår följerättsersättning på försäljningar av exemplar av konstverk som sker inom upphovsrättens giltighetstid (26 j § första stycket upphovsrättslagen). Upphovsrättens giltighetstid motsvarar i Sverige vad som föreskrivs i artikel 1 i direktiv 93/98/EEG. Svensk rätt stämmer alltså överens med artikel 8.1 i det nu aktuella direktivet och behöver således inte ändras.

5.6 Förvaltning av ersättningen och rätten att få uppgifter

5.6.1 Nuvarande ordning

Av upphovsrättslagen följer att det endast är organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området som får kräva in följerättsersättning (26 j § fjärde stycket upphovsrättslagen). Förvaltningen av följerätten är således kollektiv, men rätten till ersättning tillkommer emellertid upphovsmannen själv. Bestämmelsen innebär att den upphovsman som är berättigad till följerättsersättning aldrig själv – trots att rätten är personlig – kan rikta ett krav mot den näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet sålt vidare eller förmedlat en vidareförsäljning av ett exemplar av hans eller hennes verk.

I motiven till bestämmelsen anfördes att det inte var realistiskt att överlåta till den enskilde konstnären eller, efter hans död, rättsinnehavarna att kräva in ersättningen (prop. 1994/95:151 s. 21). Det anfördes vidare att en upplåtelse till en organisation att bevaka, kräva in och betala ut ersättningen medförde en samordning som besparade konsthandeln ett stort antal ersättningskrav. När det gäller upphovsmännens organisationer framhölls även att de hade stor erfarenhet av att effektivt administrera ersättningssystem som rör ett mycket stort antal användare.

Den organisation som får kräva in ersättningen skall företräda ett flertal svenska upphovsmän på området. Härigenom uppnås enligt motiven att organisationen blir legitimerad att kräva in ersättningen oavsett om den ersättningsberättigade är medlem i organisationen eller inte (prop. 1994/95:151 s. 21). Utöver ett angivande av att bestämmelsen utformats efter mönster av dåvarande 26 i § upphovsrättslagen om avtalslicens (numera 42 a § upphovsrättslagen) behandlas inte närmare i motiven till bestämmelsen i 26 j § fjärde stycket upphovsrättslagen vad som avses med ”organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området”. I rättspraxis har dock bland annat

slagits fast att bestämmelsen innebär att organisationen måste företräda ett relativt stort antal upphovsmän på området och att den inte utesluter att det samtidigt kan finnas fler organisationer som samtidigt är berättigade att kräva in följerättsersättning (NJA 2000 s. 445).

Den som är ersättningskyldig skall enligt 26 j § femte stycket upphovsrättslagen på begäran av organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren. För det fall en viss säljare eller förmedlare skulle vägra att fullgöra förpliktelsen att redovisa ersättningsgrundande försäljningar kan organisationen säkerställa sin rätt enligt vanliga regler, t.ex. med handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning eller genom ett vitesföreläggande av domstol (prop. 1994/95:151 s. 22). Motsvarande reglering finns i bestämmelserna om s.k. kassettersättning i upphovsrättslagen (26 m § andra stycket upphovsrättslagen).

5.6.2 Överväganden

Bedömning: Någon ändring i bestämmelserna om följerätt i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är inte nödvändig till följd av bestämmelserna om förvaltning av följerätten i artikel 6.2 i direktivet. Inte heller är någon ändring nödvändig med anledning av bestämmelserna i artikel 9 om den ersättningskyldiges redovisningskyldighet avseende ersättningsgrundande försäljningar.

Skälen för bedömningen

Följerättens förvaltning

Artikel 6.2 i direktivet ger medlemsstaterna möjlighet att föreskriva obligatorisk eller frivillig kollektiv förvaltning av följerätten. Det anges vidare i stycke 28 i ingressen till direktivet att medlemsstaterna är ansvariga för att fastställa regler för tillämpning av följerätten, särskilt med avseende på hur denna förvaltas. Vidare anges i det nämnda stycket att en lösning kan vara förvaltning genom en insamlingsorganisation. Medlemsstaterna bör enligt samma stycke säkerställa att insamlingsorganisationerna fungerar på ett öppet och effektivt sätt samt att det i förekommande fall sker uttag och utbetalning av belopp avsedda för upphovsmän som är medborgare i andra medlemsstater.

Direktivet ger alltså uttryckligen stöd för en ordning med kollektiv förvaltning, som får vara antingen obligatorisk eller frivillig. Det får antas att det med kollektiv obligatorisk förvaltning åsyftas en situation där enbart en organisation har rätt att kräva in ersättningen för att sedan betala ut den till ersättningsberättigade upphovsmän. I motsats härtill torde med frivillig förvaltning avses en situation där organisationen endast kan kräva in ersättning för de upphovsmän som är medlemmar i organisationen. Upphovsmän som inte är medlemmar har i dessa fall rätt att själva kräva in ersättning som tillkommer dem.

Enligt 26 j § upphovsrättslagen förvaltas följerätten av organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän inom området. Det är endast sådana organisationer som har möjlighet att kräva in ersättning från den som är ersättningskyldig. Organisationen är sedan skyldig att, med avdrag för en skälig ersättning för sina omkostnader, betala ut ersättningen till upphovsmannen. Upphovsmannen kan alltså aldrig själv rikta något krav mot t.ex. en säljare. I Sverige tillämpas således en obligatorisk kollektiv förvaltning av följerätten.

Direktivet ger inga föreskrifter om hur den kollektiva förvaltningen närmare skall utformas. I stället följer av stycke 28

i ingressen att det är upp till medlemsstaterna att fastställa regler för hur förvaltningen av följerätten skall gå till. Direktivet lägger alltså inte något hinder i vägen mot att, som enligt gällande rätt, överlämna förvaltningsuppgifterna till organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Bestämmelserna i gällande rätt om hur följerätten skall förvaltas faller således inom ramen för vad som föreskrivs i artikel 6.2 i direktivet. Det är därför inte nödvändigt med någon ändring i gällande rätt på grund av direktivet i detta avseende.

I förevarande ärende har det inkommit en framställning (Ju 2005/224/L3) från Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS) med begäran om att bestämmelsen utformas så att man löser de problem som kan uppstå till följd av att flera organisationer än en kan vara verksamma samtidigt med att driva in följerättsersättning. Regler motsvarande den nu aktuella bestämmelsen i 26 j § upphovsrättslagen finns bland annat i upphovsrättslagens bestämmelser om avtalslicenser. Där föreskrivs att avtal skall ingås med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området (42 a § första stycket upphovsrättslagen). Även för kassettersättningen finns en motsvarande bestämmelse. I 26 m § första stycket upphovsrättslagen anges att kassettersättning endast får krävas in av organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade svenska upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området. I samband med genomförandet av direktiv 2001/29/EG Upphovsrätten i informationssamhället uttalades i motiven bland annat att det vid en kommande översyn av upphovsrättslagen kommer att bli aktuellt med en översyn av denna avgränsning av den organisation som kan vara part i ett avtal om en avtalslicens respektive berättigad att driva in kassettersättning (prop. 2004/05:110 s. 144 och 247). De frågor det gäller kräver relativt ingående analyser och noggranna överväganden som det inte finns möjlighet att genomföra i detta lagstiftningsärende. I stället bör de övervägas i ett särskilt lagstiftningsärende.

Redovisningskyldigheten för ersättningsgrundande försäljningar

Av artikel 9 följer att medlemsstaterna skall föreskriva att de som har rätt att kräva in ersättning också skall ha en möjlighet att från yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden få in de uppgifter som är nödvändiga för att säkerställa utbetalning av ersättning avseende vidareförsäljningen. Med yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden avses aktörer som omnämns i artikel 1.2, dvs. säljare, köpare eller förmedlare som är yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden.

I stycke 30 i ingressen till direktivet anges att medlemsstaterna bör införa lämpliga förfaranden för kontroll av överlåtelser så att den faktiska tillämpningen av följerätten kan garanteras på ett praktiskt sätt. En konsekvens av detta är enligt förevarande stycke i ingressen att upphovsmannen eller dennes ombud skall erhålla alla slags erforderliga uppgifter från den fysiska eller juridiska person som är skyldig att betala ersättningen. Om kollektiv förvaltning har föreskrivits i nationell rätt får även föreskrivas att det endast är de organisationer som är ansvariga för förvaltningen som har rätt att erhålla uppgifter.

Det är enligt gällande svensk rätt endast organisation som har rätt att kräva in följerättsersättning som även kan begära ut uppgifter om en vidareförsäljning (26 j § femte stycket upphovsrättslagen). Att en organisation har denna möjlighet att begära ut uppgifter om en vidareförsäljning faller som framgått inom ramen för direktivet (artikel 9 jämförd med artikel 6.2).

Syftet med en bestämmelse om att den ersättningskyldige skall lämna ut uppgifter om en ersättningsgrundande försäljning är att följerätten på ett praktiskt sätt skall kunna garanteras. I gällande rätt finns en skyldighet för en ersättningskyldig att avge redovisning. Denna skyldighet att avge redovisning är inte straffsanktionerad. I motiven till bestämmelsen anfördes att det inte fanns tillräckliga skäl att låta skyldigheten att avge en redovisning vara straffsanktionerad (prop. 1994/95:151 s. 22).

Vad gäller själva skyldigheten att betala följerättsersättning framhölls i motiven att en underlåtenhet att betala ersättningen inte innebar intrång i den till verket knutna upphovsrätten (a.

prop. s. 22). Det bedömdes i förarbetena att det knappast fanns något större behov av särskilda straffbestämmelser i saken och det framhölls vidare också att det allmänt sett vore olämpligt att bestraffa en underlåtenhet att uppfylla en rent civilrättslig förpliktelse, dvs. att betala en fordran. Motsvarande skäl för att inte straffsanktionera skyldigheten att betala och lämna ut uppgifter anfördes i samband med att regler om kassettersättning infördes i upphovsrättslagen (prop. 1997/98:156 s. 35 f.).

I den tidigare nämnda framställningen från BUS finns en begäran om dels att redovisningsskyldigheten och betalningsskyldigheten skall straffsanktioneras, dels att en utvidgning av redovisningsskyldigheten skall ske till att avse alla försäljningar av konstverk. BUS har pekat på problem med att få in redovisning från konsthandlare trots att dessa utåt sett förefaller handla med konstverk i den prisklass som utlöser skyldighet att betala följerrättsersättning. Enligt BUS skulle det underlätta om redovisningsskyldighet förelåg även för icke ersättningsgrundande försäljningar. Vidare har BUS anført att en sanktionsbestämmelse skulle kunna utgöra ett väl fungerande påtryckningsmedel mot den redovisningsskyldige.

Det kan konstateras att möjligheterna att säkerställa betalning skulle förbättras i någon grad om betalningsskyldigheten och redovisningsskyldigheten straffsanktioneras. Även en utsträckning av redovisningsskyldigheten till att omfatta försäljning av konstverk i stort oavsett om de formellt omfattas av följerrätten eller inte skulle kunna bidra i den riktningen. En sådan reglering skulle emellertid innebära att insynen i den ersättningskyldiges verksamhet skulle omfatta även andra försäljningar än de som omfattas av följerrätten. Vidare skulle det innebära att en i grunden rent civilrättslig förpliktelse skulle sanktioneras med straff. Precis som anfördes vid införandet av följerrättsersättningen framstår det som mindre lämpligt. De problem BUS pekat på är förstås besvärande. Trots dessa problem är det dock inte lämpligt att tillgripa den föreslagna typen av drastiska åtgärder. De skäl som tidigare anförts mot att

straffsanktionera betalningsskyldigheten och skyldigheten att redovisa försäljningar har fortfarande styrka.

Sammantaget finns det mot bakgrund av det sagda inte tillräckliga skäl för att införa regler om straff för underlåtenhet att betala ersättning, något som inte heller krävs till följd av direktivet. Motsvarande gäller i fråga om straffsanktion för skyldigheten att redovisa ersättningsgrundande försäljningar.

De uppgifter som de yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden skall tillhandahålla är sådana uppgifter som är nödvändiga för att säkerställa utbetalning av ersättningen avseende vidareförsäljningen. De uppgifter som är nödvändiga är de som rör försäljningar som grundar en rätt till ersättning. Enligt gällande rätt har den organisation som kan kräva in ersättning också rätt att få uppgifter om sådana försäljningar. Om uppgifterna inte lämnas frivilligt kan handräckning alternativt vitesföreläggande av domstol begäras. Det finns således enligt gällande rätt en skyldighet för en ersättningsskyldige att redovisa försäljningar som grundar rätt till ersättning för upphovsmannen. Denna skyldighet kan ytterst tvingas fram genom rättsliga åtgärder. Det framstår varken som nödvändigt eller lämpligt att utsträcka redovisningsskyldigheten till att avse även andra försäljningar.

De möjligheter som enligt gällande rätt finns för att kontrollera överlåtelser som grundar en rätt till ersättning är alltså tillräckliga för att på ett praktiskt sett garantera följerätten. Det finns således inte anledning till förändringar av gällande rätt till följd av artikel 9 i direktivet.

5.7 En redaktionell fråga

Förslag: Den nuvarande 26 j § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk delas upp på tre nya paragrafer. Dessa nya paragrafer får beteckningarna 26 n, 26 o och 26 p §§. Före 26 n § placeras den rubrik som enligt gällande rätt kommer närmast före 26 j §.

Skälen för förslaget: I gällande rätt återfinns regleringen av följerätten i 26 j § upphovsrättslagen. Redan i dag är den paragrafen väl omfångsrik, den innehåller hela fem stycken. Med de lagändringar som föreslås i detta lagstiftningsärende måste ytterligare författningstext föras in i upphovsrättslagen. Det är inte lämpligt att bygga ut den existerande paragrafen ytterligare. I stället bör bestämmelserna om följerätt delas upp på tre paragrafer. Bestämmelserna bör placeras i paragrafer som finns i anslutning till varandra. Av utrymmesskäl kan dessa inte placeras i anslutning till den existerande 26 j §. Dagens 26 j § bör därför upphävas och de nya paragraferna placeras i 26 n, 26 o och 26 p §§ upphovsrättslagen. Rubriken bör flyttas till närmast före 26 n §.

5.8 Internationell tillämpning

5.8.1 Nuvarande ordning

I 60 § upphovsrättslagen finns bestämmelser om vilken anknytning till Sverige som måste föreligga för att ett litterärt eller konstnärligt verk direkt skall omfattas av skyddet enligt upphovsrättslagen. Paragrafen innehåller också bestämmelser om vad som gäller för följerätten i förvarande avseende. Närmare bestämt föreskrivs i 60 § tredje stycket upphovsrättslagen att 26 j § tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Bestämmelserna i 60 § upphovsrättslagen reglerar inte i vilken utsträckning lagen är tillämplig på verk och prestationer med ursprung i utlandet. Regler om detta finns i stället i 62 § upphovsrättslagen och i de föreskrifter som regeringen utfärdat med stöd av den bestämmelsen. Dessa föreskrifter av regeringen finns samlade i den internationella upphovsrättsförordningen (1994:193).

Av 1 § andra stycket internationella upphovsrättsförordningen framgår att medborgare i ett land som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (ett EES-land) alltid skall

behandlas som svenska medborgare vid tillämpningen av upphovsrättslagen. Konstverk skapade av en medborgare i ett annat land inom EES, som säljs vidare i Sverige, omfattas således av de svenska reglerna om följerrätt.

För verk av den som är medborgare i eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige, men inom Bernunionen, tillämpas bestämmelserna om följerrätt om det landet har en ersättningsordning som avses i 14 ter Bernkonventionen (2 § tredje stycket internationella upphovsrättsförordningen). Av artikel 14 ter (2) följer att bestämmelserna om följerrätt i konventionen är undantagna från principen om nationell behandling. För följerrätten gäller enligt artikel 14 ter (2) i stället att ett konventionsland inte behöver ge verk av utländska medborgare den rätt som verk av landets egna medborgare har, om inte den utländske medborgarens land ger motsvarande rättigheter. I stället för nationell behandling får det alltså ställas krav på s.k. reciprocitet.

Bestämmelserna i 26 j § upphovsrättslagen skall vidare tillämpas på verk av den som är medborgare i eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige som tillhör Världshandelsorganisationen (WTO), om det andra landet har genomfört en sådan ersättningsordning som avses i artikel 14 ter i Bernkonventionen (18 § andra stycket internationella upphovsrättsförordningen). Även för konstnärer som är medborgare i ett annat WTO-land än Sverige gäller således ett krav på reciprocitet.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att reglerna om rätt till följerrättsersättning skall tillämpas på ett konstverk som säljs vidare i Sverige om upphovsmannen är medborgare i

- Sverige eller har sin vanliga vistelseort i Sverige,
- ett land inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, eller
- ett land annat än Sverige som ingår i Bernunionen eller Världshandelsorganisationen förutsatt att detta land ger motsvarande rätt till ersättning, dvs. reciprocitet måste föreligga.

5.8.2 Överväganden

Bedömning: Direktivets bestämmelser om internationell tillämplighet av följerättsersättningen i artikel 7 kan genomföras i svensk rätt genom förordningsändringar i internationella upphovsrättsförordningen (1994:193).

Skälen för bedömningen: Artikel 7 i direktivet innehåller bestämmelser om ersättningsberättigade följerättsinnehavare som är medborgare i tredje land. Enligt bestämmelsen skall medlemsstaterna föreskriva att upphovsmän som är medborgare i tredje land, och deras efterträdande rättsinnehavare, skall omfattas av följerätten enligt direktivet och den berörda medlemsstatens lagstiftning. Lagstiftningen i det tredje land i vilket upphovsmannen eller dennes efterträdande rättsinnehavare är medborgare måste dock tillåta skydd av följerätten i det landet för upphovsmän och deras efterträdande rättsinnehavare från medlemsstaterna. Direktivet ställer således ett krav på reciprocitet i tillämpningen när det gäller konstverk skapade av upphovsmän som är medborgare i tredje land. Enligt artikel 7.2 i direktivet skall kommissionen publicera en vägledande förteckning över de tredje länder som uppfyller kravet på reciprocitet.

Medlemsstaterna får enligt artikel 7.3 i direktivet jämställa upphovsmän som inte är medborgare i en medlemsstat men som har sin vanliga vistelseort i den medlemsstaten med sina egna medborgare för att skydda följerätten.

De medlemsstater som vid direktivets ikraftträdande inte hade regler om följerätt kan under viss tid undanta efterträdande rättsinnehavare från rätten till ersättning även om kravet på reciprocitet skulle vara uppfyllt (artikel 7.1 och artikel 8.2). Eftersom Sverige vid ikraftträdandet av direktivet hade regler om följerätt blir det inte aktuellt att tillämpa detta undantag från följerätten för svenskt vidkommande.

I stycke 6 i ingressen till direktivet anges att nationella bestämmelser med krav på ömsesidighet, dvs. reciprocitet, inte får åberopas för att vägra medborgare från andra medlemsstater

rättigheter som ges åt det egna landets medborgare. Detta följer också av rättspraxis från EG-domstolen beträffande tillämpningen av icke-diskrimineringsprincipen i artikel 12 i fördraget (dom av den 20 oktober 1993 i de förenade målen C-92/92 och C-326/92, Phil Collins m.fl.).

Vidare följer av stycke 29 i ingressen att rätten till ersättning enligt följerätten bör begränsas till medborgare i gemenskapen och till utländska upphovsmän vars hemländer ger motsvarande skydd åt upphovsmän som är medborgare i medlemsstaterna. I samma stycke anges också att medlemsstaterna bör ha rätt att utvidga rätten till utländska upphovsmän som har sin hemvist i berörd medlemsstat. Sådana utländska upphovsmän som har hemvist i en medlemsstat kan alltså enligt direktivet jämföras med medlemsstatens egna medborgare. Det innebär att den svenska bestämmelsen i 60 § tredje stycket upphovsrättslagen om att följerätten även skall tillämpas på verk av den som inte är medborgare i Sverige men har sin vanliga vistelseort här står i överensstämmelse med direktivet.

Av redovisningen av gällande rätt framgår att en medborgare i ett land som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet alltid skall behandlas som om han eller hon var svensk medborgare (1 § andra stycket internationella upphovsrättsförordningen). Gällande rätt överensstämmer således med kravet på icke diskriminering i artikel 12 i fördraget varför det inte finns något behov av ändring i gällande rätt i detta avseende.

Som påpekats tidigare gäller följerätten i förhållande till utländska upphovsmän som inte har sin vanliga vistelseort i Sverige endast under två förutsättningar. Den första förutsättningen är att upphovsmannen är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige som ingår i Bernunionen eller Världshandelsorganisationen. Den andra förutsättningen är att det land i vilket upphovsmannen är medborgare har genomfört en sådan ersättningsordning som avses i artikel 14 i Bernkonventionen, dvs. att det föreligger reciprocitet. (Se 2 § tredje stycket och 18 § andra stycket internationella upphovsrättsförordningen.)

I direktivet föreskrivs att upphovsmän i tredje land – och deras efterträdande rättsinnehavare – under vissa förutsättningar skall omfattas av följerätten enligt direktivet och den berörda medlemsstatens lagstiftning om följerätt. Med tredje land avses länder utanför EU. Direktivet begränsar inte tillämpningen av reglerna om följerätt till konstverk skapade av upphovsmän som är medborgare i länder inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller som ingår i Bernunionen eller Världshandelsorganisationen (WTO). En sådan begränsning är inte förenlig med artikel 7 i direktivet. Internationella upphovsrättsförordningen bör därför ändras så att även konstverk skapade av upphovsmän som är medborgare i andra länder än sådana som ingår i EES-området, Bernunionen eller Världshandelsorganisationen omfattas av reglerna om följerättsersättning. Förutsättningen för att konstverk skapade av upphovsmän från ett tredje land skall omfattas av reglerna om följerätt är dock att reciprocitet föreligger. Som redogjorts för tidigare finns enligt gällande rätt ett krav på reciprocitet för att en utländsk upphovsman som inte är medborgare i något land inom EES-området skall ha rätt till ersättning om hans eller hennes konstverk säljs vidare i Sverige. Detta krav bör även fortsättningsvis gälla och utsträckas till upphovsmän som inte är medborgare i något av länderna inom EES-området. Enligt 62 § upphovsrättslagen får regeringen bland annat under förutsättning av ömsesidighet meddela föreskrifter om upphovsrättslagens tillämplighet med avseende på andra länder. Den utvidgning av upphovsrättslagens tillämpningsområde som bör ske för att svensk rätt skall stå i överensstämmelse med direktivet kan således genomföras genom ändringar i internationella upphovsrättsförordningen som regeringen beslutar om. Några lagändringar behövs alltså inte i denna del.

6 Preskription av fordran på följerättsersättning

6.1 Nuvarande ordning

Följerätten är utformad som en individuell ersättningsrätt knuten till upphovsrätten och den upphovsrättsliga skyddstiden.

Rätten till ersättning uppstår när ett konstverk som omfattas av regleringen säljs vidare. Den fordran som uppkommer kan göras gällande endast av organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän (26 j § fjärde stycket upphovsrättslagen). Konstnären kan alltså inte på egen hand kräva in ersättning från den som är ersättningsskyldig. I stället är organisationen skyldig att kräva in ersättningen och betala ut den insamlade ersättningen till den ersättningsberättigade konstnären. Organisationen får göra ett skäligt avdrag på det belopp som betalas ut för sina omkostnader (26 j § fjärde stycket).

Skyldigheten att betala ersättningen åvilar näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet säljer vidare ett konstverk eller förmedlar en sådan försäljning av ett konstverk. Enligt vad som föreslås i denna promemoria (avsnitt 5.3.2) kommer fortsättningsvis denna skyldighet att åvila den som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden oavsett om denne är köpare, säljare eller förmedlare. Har flera sådana personer deltagit vid försäljningen åvilar skyldigheten i första hand säljaren och i andra hand förmedlaren.

När en ersättningsgrundade vidareförsäljning ägt rum skall enligt allmänna förmögenhetsrättsliga principer ersättningen betalas genast eller senast vid anfordran. För anspråket mot näringsidkaren gäller enligt upphovsrättslagen en speciell regel

om preskription. Om organisationen framställer ett krav på betalning senare än tre år efter det att försäljningen ägde rum är fordringen preskriberad (26 j § fjärde stycket upphovsrättslagen). I paragrafen finns inga särskilda bestämmelser om preskription såvitt avser det anspråk en upphovsman eller i förkommande fall dennes efterträdande rättsinnehavare har mot den organisation som krävt in följerättsersättningen.

6.2 Överväganden

Förslag: En uttrycklig regel om preskription avseende den ersättningsberättigades fordran på ersättning gentemot upphovsrättsorganisationen införs i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Enligt den nya preskriptionsregeln preskriberas en sådan fordran tio år efter tillkomsten, dock endast under förutsättning att organisationen vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade. Vidare föreskrivs att om ersättningsbeloppet blir föremål för preskription får organisationen endast använda det aktuella ersättningsbeloppet för ändamål som syftar till att stödja upphovsmän till sådana verk som omfattas av följerätten, dvs. alster av bildkonst och brukskonst, och framställare av fotografiska bilder.

Skälen för förslaget: En fråga som direktivet inte tar ställning till är i vilken mån upphovsmannens anspråk på den organisation som mottagit betalningen preskriberas och vad sådana medel i sådant fall får användas till. Med preskription avses att en fordran upphör att gälla efter viss lagbestämd tidsfrist om borgenären under denna tid inte agerat på något sätt. Det är i huvudsak två skäl som brukar anföras till stöd för regler om preskription. Det är dels svårigheterna att efter lång tid föra bevisning om ett rättsförhållande, dels olägenheten för gäldenären att under obestämd tid bevara bevis om rättsförhållandet. Ett rättsförhållande bör således enligt allmänna

principer inte kunna hållas svävande under hur lång tid som helst.

Allmänna bestämmelser om preskription finns i preskriptionslagen (1981:130). Lagen är enligt 1 § tillämplig på alla slags fordringar, oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer (prop. 1979/80:119 s. 88). Det saknar betydelse om fordringen grundas på avtal, på en handling som inte har samband med ett avtalsförhållande eller direkt på lag eller annan författning eller oskriven rätt.

Utanför lagens tillämpningsområde faller sakrättsliga anspråk, t.ex. sådana som avser äganderätt, nyttjanderätt m.m. och rättigheter som inte är av obligationsrättslig karaktär, som t.ex. upphovsrätt (prop. 1979/80:119 s. 88). Däremot faller obligatoriska anspråk som grundar sig på upphovsrätt inom lagens tillämpningsområde. Ett krav på skäligt vederlag till följd av upphovsrättsintrång enligt 54 § första stycket upphovsrättslagen faller således inom preskriptionslagens tillämpningsområde.

Med preskription avses att en borgenär förlorar rätten att kräva ut sin fordran (8 § första stycket). En fordran preskriberas som huvudregel tio år efter tillkomsten (2 § första stycket). För konsumentfordringar är tiden dock tre år (2 § andra stycket) räknat från fordringens tillkomst.

Preskriptionslagens bestämmelser gäller endast om inte annat föreskrivs i annan lagstiftning. Föreskrifter som innehåller särskilda preskriptionsbestämmelser, s.k. specialpreskription, återfinns i flera olika författningar. Bland annat finns det i upphovsrättslagen särskilda preskriptionsbestämmelser som avviker från de allmänna bestämmelserna i preskriptionslagen i vissa avseenden (42 a § fjärde stycket och 26 j § fjärde stycket upphovsrättslagen). De nu nämnda bestämmelserna i upphovsrättslagen reglerar dock inte uttömmande alla frågor kring preskription av de fordringar som omfattas av desamma. I de situationer där en bestämmelse om specialpreskription endast reglerar vissa frågor om preskription bör i regel de allmänna bestämmelserna om preskription kunna tillämpas på övriga frågor (prop. 1979/80:119 s. 83).

I 42 a § fjärde stycket upphovsrättslagen finns allmänna bestämmelser om avtalslicenser. Med avtalslicens avses bestämmelser om att en part kan träffa avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området och därigenom få rätt att använda också verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. För att avtalslicens skall gälla måste alltså avtal ha ingåtts med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. De utomstående upphovsmännens intressen tillgodoses genom vissa skyddsregler i lagtexten, t.ex. bestämmelser om rätt till ersättning. Av 42 a § fjärde stycket upphovsrättslagen framgår att detta krav på ersättning gentemot den organisation som ingått avtalet preskriberas om upphovsmannen inte framställer ett krav till organisationen inom tre år från det att verket utnyttjades. Införandet av denna kortare preskriptionsfrist motiverades av en önskan att underlätta tillämpningen av reglerna om avtalslicens (prop. 1979/80:132 s. 89).

För följerätten gäller att den organisation som är behörig att kräva in ersättningen måste framställa sitt krav mot den ersättningskyldige näringsidkaren senast inom tre år från utgången av det år då försäljningen ägde rum (26 j § fjärde stycket upphovsrättslagen). Framställs inte ett sådant krav inom denna tid preskriberas fordran på följerättsersättning. Följden av detta blir att den ersättningsberättigade upphovsmannen går miste om sin ersättning.

Upphovsrättsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande från år 1990 att även upphovsmannens krav mot organisationen skulle preskriberas efter tre år från utgången av det år då den ersättningsgrundande vidareförsäljningen skedde (25 a § i utredningens lagförslag, SOU 1990:30 s. 45 f.). Som skäl för den förslagna bestämmelsen anfördes att en viss kortare preskriptionstid för krav på ersättning skulle underlätta tillämpningen av regelverket (a. bet. s. 612). Vidare angavs att preskriptionstidens längd – tre år från utgången av det år då vidareförsäljningen skedde – överensstämde med den tid som genomgående föreslagits i samband med förslagen om

avtalslicenser. De bestämmelser om avtalslicenser, som åsyftades av Upphovsrättsutredningen, återfinns numera i kapitel 3 a i upphovsrättslagen.

Regeringens proposition med förslag till regler om följerätt kom inte att innehålla någon bestämmelse om att upphovsmannens anspråk på den organisation som krävt in ersättningen skulle kunna preskriberas efter en viss kortare tid (prop. 1994/95:151). Någon närmare motivering varför så skedde lämnades inte i propositionen. Under riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes emellertid ett flertal motioner med yrkanden om att upphovsmannens fordran på följerättsersättning skulle preskriberas på det sätt upphovsrättsutredningen föreslagit (bet. 1995/96:LU 1 s. 23). Lagutskottet avstyrkte dock de yrkanden som framställdes i de nämnda motionerna med hänvisning till följande skäl.

Den organisation som inkasserar ersättningen för de ersättningsberättigades räkning kommer att vara redovisningsskyldig med avseende på mottagna belopp gentemot ersättningsberättigade rättighetshavare. I ett sådant uppdragsliknande förhållande bör det enligt utskottet inte komma ifråga att införa en preskriptionsregel (bet. 1995/96:LU 1 s. 23 f.).

I Danmark har däremot i bestämmelserna om följerätt tagits in regler om preskription avseendet det anspråk upphovsmannen har på organisationen. Ett sådant anspråk preskriberas inom tre år från tillkomsten av fordringen, dvs. den ersättningsgrundande vidareförsäljningen.

Någon svensk rättspraxis som behandlar möjligheterna till preskription av upphovsmannens fordran på utbetalning av följerättsersättning från organisationen finns inte. Den organisation som företrädesvis tagit emot betalning av följerättsersättning, Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS), har gett uttryck för osäkerhet huruvida den fordran upphovsmannen har på organisationen preskriberas eller inte. Följden av detta har blivit att – i de fall där den ersättningsberättigade upphovsmannen eller dennes arvingar trots grundliga efterforskningar inte har kunnat letas upp – har

fordringsförhållandet ändå inte avvecklats. Under de tio år bestämmelserna om följerätt varit i kraft har de belopp där den ersättningsberättigade inte kunnat sökas upp blivit betydande. Dessa belopp kan också antas öka över tid.

Vad gäller relationen mellan upphovsmannen och den inkasserande organisationen rör det sig, som också Lagutskottet var inne på, om ett uppdragsliknande förhållande. Det är troligt att den specialregel om preskription som finns för ett visst slag av uppdragsförhållanden, nämligen sysslomannaskap, i 18 kap. 9 § handelsbalken är analogt tillämplig på detta förhållande. Det innebär att upphovsmannen eller annan ersättningsberättigad har ett år på sig att klandra organisationens sätt att utföra uppdraget. Ettårsfristen räknas från det att slutredovisning avlämnats. I de fall organisationen inte kan hitta den ersättningsberättigade börjar denna frist aldrig löpa. Denna preskriptionsregel löser alltså inte problemet med att följerättsersättning som insamlats inte kan delas ut utan samlas på hög av organisationen.

Den ettåriga preskriptionsfristen avseende sysslomans förvaltning tar emellertid endast sikte på klander avseende just förvaltningen. Eventuella penningfordringar som en uppdragsgivare har på sysslomannen är normalt föremål för sedvanlig tioårspreskription enligt preskriptionslagen. När det gäller frågan om preskriptionslagens bestämmelser är tillämpliga även på den fordran som en upphovsman (eller dennes efterföljande rättsinnehavare) har på följerättsersättning gentemot organisationen kan konstateras att situationen är speciell såtillvida att upphovsmannen oftast inte har någon kännedom om att han eller hon har en sådan fordran om inte organisationen har informerat om detta. Även om preskriptionslagens bestämmelser sannolikt ändå är tillämpliga finns det därför anledning att införa en specialregel för dessa fall. En sådan specialregel bör gå ut på att fordran preskriberas tio år efter tillkomsten men endast under förutsättning att organisationen vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade.

Vidare bör i lagen anges för vilka ändamål medel som inte utkrävts inom en preskriptionsfrist får användas. Mot bakgrund

av utformningen av följerätten och de syften som bär upp reglerna bör ändamålet vara att stödja upphovsmän till verk som omfattas av följerätt, dvs. alster av bildkonst och brukskonst (samt fotografer, se 49 a § upphovsrättslagen). Inom ramen för detta ändamål ligger också en möjlighet att betala ut ersättning till berättigade upphovsmän eller deras arvingar även om deras anspråk preskriberats. Det finns alltså inget hinder mot att organisationen på frivillig väg, trots att preskription inträtt, tillmötesgår sådana krav.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Ändringarna i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall träda i kraft den 1 januari 2007. De skall även tillämpas på verk och prestationer som kommit till före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser skall dock fortfarande tillämpas i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet.

Skälen för förslaget: Artikel 10 i direktivet innehåller bestämmelser om tillämpningen i tiden av direktivet.

Enligt artikel 10 skall direktivet tillämpas på alla originalkonstverk enligt artikel 2 som den 1 januari 2006 fortfarande skyddades av medlemsstaternas lagstiftning om upphovsrätt eller som vid denna tidpunkt uppfyllde kriterierna för skydd enligt bestämmelserna i direktivet.

Direktivet skulle enligt artikel 12.1 ha varit genomfört den 1 januari 2006. Eftersom direktivets genomförande alltså är försenat är det angeläget att de nya och ändrade bestämmelserna träder i kraft snarast möjligt. De nya bestämmelserna bör kunna träda i kraft den 1 januari 2007.

Det är en allmän princip inom upphovsrätten att nya regler tillämpas också på verk och prestationer skyddade av närstående rättigheter som har tillkommit före ikraftträdandet av de nya reglerna. Denna princip avspeglas i artikel 10 i direktivet och bör gälla även i fråga om de nu föreslagna lagändringarna. Verk och fotografiska bilder som har tillkommit före ikraftträdandet och som alltjämt skyddas av upphovsrätt alternativt av en närstående rättighet bör således omfattas av de ändrade reglerna om följerätt.

En annan princip som vanligen tillämpas vid ändringar i upphovsrättslagen är att nya upphovsrättsliga regler inte bör tillämpas såvitt gäller åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet. Även denna princip bör

tillämpas nu. Det bör således föreskrivas att äldre bestämmelser skall tillämpas när det gäller åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet.

8 Ekonomiska och andra konsekvenser

Bedömning: De föreslagna lagändringarna medför inte några ökade kostnader för det allmänna.

Skälen för bedömningen: Bestämmelser om följerätt har funnits i drygt tio år. Under denna tid har bestämmelserna inte lett till mer än ett fåtal tvister. Inte heller har reglerna inneburit ett behov av ingripanden från det allmänna. Det finns inte någon anledning att räkna med att de nu lämnade lagförslagen skall innebära en förändring i detta avseende och leda till ett ökat antal tvister eller ett behov av insatser från myndigheter. Lagförslagen medför således inte några ökade kostnader eller ökat resursbehov för det allmänna.

Bestämmelser om följerätt har däremot förstås ekonomiska konsekvenser för den som skall sälja ett konstverk som omfattas av rätten. De föreslagna ändringarna innebär ingen nämnvärd förändring av kretsen av verk som omfattas av följerätten. Dessa förändringar föranleder således inte några ökade kostnader för enskilda. Eftersom även försäljningar där endast köparen är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden kommer att omfattas sker i det hänseendet en viss ökning av kostnader för enskilda och av intäkter för upphovsmännen. Vad gäller de föreslagna ändringarna om att ersättningen skall utgå med lägre procentsatser desto högre försäljningspriset är kommer detta i stället att minska intäkterna för upphovsmännen i fråga om konstverk till relativt höga försäljningspriser och i motsvarande mån minska kostnaderna för dem som skall betala följerättsersättning. Samma konsekvens får förslaget om ett

högsta belopp som behöver betalas av en ersättningsskyldig. Sammantaget blir bedömningen att lagförslagen inte bör medföra totalt sett ökade kostnader för enskilda.

Förslagen bedöms inte medföra några nämnvärda konsekvenser för brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet. Inte heller medför förslagen några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, för sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, för jämställdheten mellan kvinnor och män, för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen eller för miljön (jfr 15 § kommittéförordningen, 1998:1474).

9 Författningskommentar

26 n §

Om ett exemplar av ett originalkonstverk som har överlåtits säljs vidare inom upphovsrättens giltighetstid och någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden är säljare, förmedlare eller köpare vid försäljningen har upphovsmannen rätt till ersättning. Med originalkonstverk avses

1. ett konstverk som har utförts av konstnären själv, eller
2. exemplar av konstverk som har framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd.

Upphovsmannen har inte rätt till ersättning om

1. försäljningspriset exklusive mervärdesskatt inte överstiger en tjugondel av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. försäljningen avser ett alster av byggnadskonst, eller

3. försäljningen sker från en privatperson till ett museum som är öppet för allmänheten och som inte bedriver en vinstgivande verksamhet, dock endast om försäljningen skett utan att en förmedlare som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden medverkat.

Endast en person som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden är ersättningsskyldig. Om en sådan person deltagit vid försäljningen som säljare, förmedlare eller köpare skall denne betala ersättningen. Har flera sådana personer deltagit vid försäljningen skall ersättningen betalas av säljaren, eller, om denne inte är ersättningsskyldig, förmedlaren.

Paragrafen innehåller bestämmelser om innehållet i och omfattningen av följerätten.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.1, 5.2 och 5.4.

I *första stycket* anges vilka vidareförsäljningar som kan grunda en rätt till ersättning. I jämförelse med den nuvarande lydelsen av 26 j § första stycket upphovsrättslagen har följerätten utvidgats till att omfatta även försäljningar som sker från en privatperson utan medverkan av förmedlare. Endast vidareförsäljningar där någon på konstmarknaden yrkesmässigt verksam aktör deltar i egenskap av säljare, köpare eller förmedlare grundar en rätt till ersättning. Det saknar därvidlag betydelse om det är fråga om en fysisk eller juridisk person, utan avgörande är om aktören är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden. Försäljningar som en privatperson själv gör av sin konstsamling till en annan privatperson omfattas alltså inte av följerätten. Någon som visserligen är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden kan ibland tänkas handla i egenskap av privatperson. Tidigare framgick tydligt av lagtexten att sådana försäljningar inte omfattades. Den rimliga tolkningen även av den ändrade lagtexten är att följerättsersättning i sådana fall inte skall utgå. Om en konsthandlare t.ex. köper en målning avsedd som gåva eller för användning i det egna hemmet, av en annan privatperson bör det alltså inte vara fråga om en vidareförsäljning som omfattas av upphovsmannens rätt till ersättning. Den slutliga prövningen av detta blir dock en fråga för domstol och i slutänden EG-domstolen.

Formerna för vidareförsäljningen eller förmedlingen av en sådan saknar betydelse för bestämmelsernas tillämplighet. Således saknar det betydelse på vilket sätt ett avtal om försäljning ingås. T.ex. omfattas förmedling som sker via Internetauktioner av bestämmelserna på samma sätt som auktioner som sker i närvaro av budgivare.

De konstverk som kan grunda rätt till ersättning är enligt första stycket originalkonstverk. Med originalkonstverk avses enligt bestämmelsen dels konstverk som utförts av konstnären själv, dels exemplar av konstverk som framställts i ett begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd. Sådana

exemplar skall i normalfallet vara numrerade, signerade eller på annat sätt vederbörligen godkända av konstnären (artikel 2.2 i direktivet). Med konstverk avses såväl alster av bildkonst som alster av brukskonst.

I *andra stycket* föreskrivs vissa undantag från följerätten. Från följerätten undantas för det första försäljningar där försäljningspriset exklusive mervärdesskatt inte överstiger en tjugondel av ett prisbasbelopp. Denna bestämmelse överensstämmer med vad som tidigare föreskrivits i 26 j § andra stycket 1. Det har endast gjorts en redaktionell ändring genom att uttrycket basbelopp har ersatts av uttrycket prisbasbelopp. I andra stycket 2 undantas vidareförsäljningar av alster av byggnadskonst. Detta motsvarar vad som tidigare reglerats i 26 j § andra stycket 2. Slutligen undantas i andra stycket 3 från följerätten försäljningar som sker från en privatperson till ett museum som är öppet för allmänheten och som inte bedriver en vinstgivande verksamhet, dock endast om försäljningen skett utan att en förmedlare som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden medverkat.

Av *tredje stycket* följer vem som skall betala ersättningen. Denna fråga har tidigare reglerats i 26 j § första stycket. Då gällde att det i första hand var säljaren som var betalningsskyldig, i andra hand förmedlaren men aldrig köparen. Nu föreskrivs att även köparen i visst fall är skyldig att betala ersättningen. Om säljaren är en privatperson och köparen är någon som är yrkesmässigt verksam på konstmarknaden, t.ex. en konsthandel, skall köparen betala följerättsersättningen. Detta gäller dock endast i fall då en yrkesmässig förmedlare inte har medverkat.

26 o §

Ersättningen enligt 26 n § skall beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt och tas ut med

1. fem procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro,
2. tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro,

3. en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro,
4. en halv procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro,
5. 0,25 procent av den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro.

Ersättning beräknad enligt första stycket skall högst utgå med 12 500 euro.

Rätten till ersättning är personlig och kan inte överlåtas. Efter upphovsmannens död är, utan hinder av 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på rätten.

Första stycket innehåller bestämmelser om hur ersättningen skall beräknas. Den har närmare behandlats i avsnitt 5.3 i den allmänna motiveringen. Bestämmelserna innebär att ersättningen inte som tidigare skall beräknas med fem procent på försäljningspriset oavsett dess storlek. I stället kommer skilda procentsatser att tillämpas beroende på storleken av försäljningspriset. Om t.ex. ett konstverk säljs för ett belopp i svenska kronor som motsvarar 50 000 euro skall ersättning utgå med fem procent av detta belopp. Är försäljningspriset i stället 60 000 euro skall ersättning tas ut med fem procent på beloppet upp till 50 000 euro och med fyra procent på det belopp som överstiger 50 000,01 euro.

Av *andra stycket* följer att den ersättningsskyldige aldrig skall behöva betala mer än 12 500 euro. Inte förrän försäljningspriset uppgår till 1 800 000 euro eller mer slår dock denna begränsning till.

I *tredje stycket* finns regler om att följerrätten är personlig och inte kan överlåtas samt om bodelning, arv och testamente. Dessa motsvarar helt vad som tidigare föreskrivits i 26 j § tredje stycket.

26 p §

Endast organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området har rätt att kräva in ersättningen. Organisationen skall kräva in ersättningen och betala beloppet till den ersättningsberättigade, efter avdrag för skäligen ersättning till organisationen för dess omkostnader. Om organisationen inte kräver den ersättningskyldige på ersättningen inom tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum, är fordringen preskriberad.

Den som är ersättningskyldig skall på begäran av organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tio år efter tillkomsten, dock endast om organisationen vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade. Bortfaller den ersättningsberättigades fordran på organisationen till följd av preskription får organisationen endast använda det aktuella ersättningsbeloppet för ändamål som syftar till att stödja upphovsmän till sådana verk som avses i 26 n § första stycket.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 6 i den allmänna motiveringen.

I *första och andra stycket* återfinns regler som helt motsvarar de regler som tidigare fanns i 26 j § fjärde och femte styckena.

I *tredje stycket* har införts en bestämmelse om preskription avseende upphovsmannens eller dennes efterföljande rättshavares fordran mot organisationen. Där anges att en sådan fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, dock endast om organisationen vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade. Bland sådana rimliga åtgärder ingår förstås försök att spåra arvingar eller testamentstagare till upphovsmannen. Vidare har införts vissa begränsningar av det sätt på vilket en organisation får använda följerättsersättning som blivit föremål för preskription. Medel som blivit föremål för

preskription får av organisationen endast användas till ändamål som främjar upphovsmän till sådana konstverk som kan omfattas av följerrätt. Det kan således röra sig om bildkonstnärer, formgivare, fotografer (såväl upphovsmän som framställare enligt 49 a §) med flera.

49 a §

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas.

Med fotografisk bild avses även en bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 k–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 f och 50–52 §§ skall tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Paragrafen innehåller regler om närstående rättigheter för fotografer. Det har endast gjorts en redaktionell ändring i bestämmelsen. I *fjärde stycket* har en hänvisning till de tre föreslagna nya bestämmelserna 26 n–26 p §§ som ersätter 26 j § tagits in. Detta som en följd av att 26 j § förslås bli upphävd och ersatt av de tre föreslagna nya bestämmelserna i upphovsrättslagen.

60 §

Bestämmelserna om upphovsrätt tillämpas på

1. verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige,
2. verk som först utgivits i Sverige eller samtidigt i Sverige och utom riket,

3. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i Sverige,

4. här uppfört byggnadsverk,

5. konstverk som utgör del av här belägen byggnad eller på annat sätt är fast förenat med marken.

Vid tillämpning av första stycket 2. anses samtidig utgivning ha ägt rum, om verket utgivits i Sverige inom trettio dagar efter utgivning utomlands. Vid tillämpning av första stycket 3. anses, där ej annat visas, den vars namn på sedvanligt sätt utsatts på exemplar av filmverket som verkets producent.

Bestämmelserna i 26 k–26 p §§ tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Bestämmelserna i 44 a § tillämpas på utgivningar och offentliggöranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas också på utgivningar och offentliggöranden av juridiska personer som har säte i Sverige.

Bestämmelserna i 50 och 51 §§ tillämpas på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

Endast redaktionella ändringar har gjorts i paragrafen. Dessa består i att de tidigare hänvisningarna i *tredje stycket* till bestämmelserna i 26 j och 26 k §§ om följerätt respektive kassettersättning har ändrats till en hänvisning till 26 k – 26 p §§ där bestämmelserna om kassettersättning och följerätt numera är placerade.

61 §

Bestämmelserna i 45, 47 och 48 §§ är tillämpliga på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och televisionutsändningar som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas bestämmelserna i 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, bestämmelserna i 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person

eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och bestämmelserna i 48 § på utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har sitt säte här i landet. Bestämmelserna i 46 § tillämpas på ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av rörliga bilder som äger rum i Sverige. Bestämmelsen i 46 § om eftergörande gäller dock alla ljudupptagningar.

Bestämmelserna i 49 § tillämpas på arbeten vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas även på arbeten vars framställare är svensk juridisk person och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet i Sverige. Om den juridiska personen har sitt säte i Sverige men inte sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet här, tillämpas bestämmelserna dock endast om arbetet ingår i en ekonomisk verksamhet som har etablerats i Sverige.

Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 50 och 51 §§ på alla fotografiska bilder och övriga bestämmelser på fotografiska bilder

1. vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige eller
2. som först har utgivits i Sverige eller samtidigt i Sverige och utomlands eller
3. som har infogats i en byggnad eller annan anordning som är fast förenad med marken, om byggnaden eller anordningen är belägen i Sverige.

Vid tillämpningen av tredje stycket 2 anses utgivningen ha skett samtidigt, om bilden har utgivits i Sverige inom trettio dagar efter utgivningen utomlands.

Av bestämmelserna i 45 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 m §§ endast på framföranden som har gjorts av någon som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 46 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 m §§ endast på upptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin

vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 p §§ endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Endast redaktionella ändringar har gjorts i paragrafen. Dessa består i att de tidigare hänvisningarna i *sista stycket* till bestämmelserna i 26 j § om följerätt respektive 26 k § om kassettersättning har ändrats. Vad gäller kassettersättningen hänvisas numera i stället till 26 k – 26 m §§ där dessa bestämmelser numera är placerade. För följerättens del hänvisas i stället till 26 n – 26 p §§ där bestämmelserna om följerätt numera återfinns.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2007.
2. De nya bestämmelserna skall även tillämpas på verk och prestationer som har kommit till före ikraftträdandet.
3. Äldre bestämmelser skall fortfarande tillämpas i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet.

Bestämmelserna träder enligt *punkt 1* i kraft den 1 januari 2007.

Enligt *punkt 2* kommer de ändrade bestämmelserna om följerätt att tillämpas på samtliga de verk som vid ikraftträdande tidpunkten är skyddade av upphovsrätt eller fotografiska bilder som vid denna tidpunkt omfattas av skydd enligt 49 a § upphovsrättslagen.

Av *punkt 3* följer att äldre bestämmelser kommer att vara fortsatt tillämpliga när det gäller vidareförsäljningar som ägt rum före ikraftträdandet.

Europaparlamentets och rådets
direktiv 2001/84/EG av den 27
september 2001 om
upphovsmannens rätt till ersättning
vid vidareförsäljning av
originalkonstverk (följerätt)

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, EUROPEAN UNION, OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 95 thereof, med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 95 i detta,

Having regard to the proposal from the Commission⁶, med beaktande av kommissionens förslag¹,

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee⁷, med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande²,

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty⁸, and i enlighet med förfarandet i artikel 251 i fördraget³, mot bakgrund av det gemensamma

⁶ OJ C 178, 21.6.1996, p. 16 and OJ C 125, 23.4.1998, p. 8.

¹ EGT C 178, 21.6.1996, s. 16 och EGT C 125, 23.4.1998, s. 8.

⁷ OJ C 75, 10.3.1997, p. 17.

² EGT C 75, 10.3.1997, s. 17.

⁸ Opinion of the European Parliament of 9 April 1997 (OJ C 132, 28.4.1997, p. 88), confirmed on 27 October 1999, Council Common Position of 19 June 2000 (OJ C 300, 20.10.2000, p. 1) and Decision of the European Parliament of 13 December 2000 (OJ C

in the light of the joint text approved by the Conciliation Committee on 6 June 2001,

Whereas:

(1) In the field of copyright, the resale right is an unassignable and inalienable right, enjoyed by the author of an original work of graphic or plastic art, to an economic interest in successive sales of the work concerned.

(2) The resale right is a right of a productive character which enables the author/artist to receive consideration for successive transfers of the work. The subject-matter of the resale right is the physical work, namely the medium in which the protected work is incorporated.

(3) The resale right is intended to ensure that authors of graphic and plastic works of art share in the economic success of their

utkast som godkändes av förlikningskommittén den 6 juni 2001, och

av följande skäl:

(1) Rätten till ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätten) inom området upphovsrätt är en icke överlåtbar och oförtytterlig rätt som ger upphovsmannen till ett originalkonstverk rätt till en ekonomisk del i senare vidareförsäljningar av det berörda verket.

(2) Följerätten är en avkastningsbringande rätt som gör det möjligt för upphovsmannen/konstnären att få ersättning för senare överlåtelser av verket. Föremålet för följerätten är verket i dess materiella form, dvs. det medium i vilket det skyddade verket ingår.

(3) Syftet med följerätten är att tillförsäkra upphovsmännen till konstverk en andel av det ekonomiska utbyte deras originalkonstverk ger upphov

232, 17.8.2001, p. 173). Decision of the European Parliament of 3 July 2001 and Decision of the Council of 19 July 2001.

³ Europaparlamentets yttrande av den 9 april 1997 (EGT C 132, 28.4.1997, s. 88), bekräftat den 27 oktober 1999, rådets gemensamma ståndpunkt av den 19 juni 2000 (EGT C 300, 20.10.2000, s. 1) och Europaparlamentets beslut av den 13 december 2000 (EGT C 232, 17.8.2001, s. 173). Europaparlamentets beslut av den 3 juli 2001 och rådets beslut av den 19 juli 2001.

original works of art. It helps to redress the balance between the economic situation of authors of graphic and plastic works of art and that of other creators who benefit from successive exploitations of their works.

(4) The resale right forms an integral part of copyright and is an essential prerogative for authors. The imposition of such a right in all Member States meets the need for providing creators with an adequate and standard level of protection.

(5) Under Article 151(4) of the Treaty the Community is to take cultural aspects into account in its action under other provisions of the Treaty.

(6) The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works provides that the resale right is available only if legislation in the country to which the author belongs so permits. The right is therefore optional and subject to the rule of reciprocity. It follows from the case-law of the Court of Justice of the European Communities on the

till. Denna rätt bidrar till att återställa den ekonomiska jämvikten mellan upphovsmän till konstverk respektive andra upphovsmän som uppbär ersättning för senare utnyttjande av sina verk.

(4) Följerätten utgör en integrerad del av upphovsrätten och är en viktig förmånsrätt för upphovsmännen. Införandet av en sådan rätt i samtliga medlemsstater tillgodoser behovet av att ge upphovsmän en rimlig och enhetlig skyddsnivå.

(5) Enligt artikel 151.4 i fördraget skall gemenskapen beakta de kulturella aspekterna då den handlar enligt andra bestämmelser i fördraget.

(6) I Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk föreskrivs att följerätten endast kan göras gällande om lagstiftningen i uphovsmännens hemland medger det. Följerätten är således fakultativ och omfattas av regeln om ömsesidighet. Det följer av Europeiska gemenskapernas domstols rättspraxis avseende tillämpningen av icke-

application of the principle of non-discrimination laid down in Article 12 of the Treaty, as shown in the judgment of 20 October 1993 in Joined Cases C-92/92 and C-326/92 *Phil Collins and Others*⁹, that domestic provisions containing reciprocity clauses cannot be relied upon in order to deny nationals of other Member States rights conferred on national authors. The application of such clauses in the Community context runs counter to the principle of equal treatment resulting from the prohibition of any discrimination on grounds of nationality.

(7) The process of internationalisation of the Community market in modern and contemporary art, which is now being speeded up by the effects of the new economy, in a regulatory context in which few States outside the EU recognise the resale right, makes it essential for the European Community, in the external sphere, to open negotiations with a view to making Article 14b of the Berne Convention

diskrimineringsprincipen i artikel 12 i fördraget, såsom framgår av domen av den 20 oktober 1993 i de förenade målen C-92/92 och C-326/92, *Phil Collins m.fl.*⁴, att nationella bestämmelser som innehåller klausuler om ömsesidighet inte kan åberopas för att vägra medborgare från andra medlemsstater rättigheter som tilldelas landets egna medborgare. Tillämpning av sådana klausuler i gemenskapssammanhang strider mot principen om likabehandling som grundas på förbudet mot all diskriminering på grund av nationalitet.

(7) Internationaliseringen av gemenskapsmarknaden för modern och samtida konst, vilken numera sker allt snabbare på grund av den nya ekonomin, i ett rättsläge då få stater utanför EU erkänner följerrätten gör det absolut nödvändigt för Europeiska gemenskapen att på det externa planet inleda förhandlingar i syfte att göra artikel 14 b i Bernkonventionen tvingande.

⁹ [1993] ECR I-5145.

⁴1993 Rec. I-5145.

compulsory.

(8) The fact that this international market exists, combined with the lack of a resale right in several Member States and the current disparity as regards national systems which recognise that right, make it essential to lay down transitional provisions as regards both entry into force and the substantive regulation of the right, which will preserve the competitiveness of the European market.

(9) The resale right is currently provided for by the domestic legislation of a majority of Member States. Such laws, where they exist, display certain differences, notably as regards the works covered, those entitled to receive royalties, the rate applied, the transactions subject to payment of a royalty, and the basis on which these are calculated. The application or non-application of such a right has a significant impact on the competitive environment within the internal market, since the existence or absence of an obligation to pay on the basis

(8) Det faktum att denna internationella marknad finns, och att det inte finns någon följerätt i flera medlemsstater samt att de nationella system som erkänner den rätten för närvarande skiljer sig åt, gör det absolut nödvändigt att fastställa övergångsbestämmelser, både avseende följerättens ikraftträdande och dess materiella reglering genom vilka den europeiska marknadens konkurrenskraft kommer att bevaras.

(9) För närvarande innehåller flertalet av medlemsstaternas nationella lagstiftningar bestämmelser om följerätt. Dessa bestämmelser företer, i de fall de förekommer, vissa olikheter, särskilt när det gäller vilka verk som omfattas av rätten, ersättningsberättigade följerättsinnehavare, tillämplig procentsats, vilka överlåtelser som omfattas av rätten samt beräkningsgrunden för ersättningen. Konkurrensvillkoren på den inre marknaden påverkas i hög grad av om en sådan rätt tillämpas eller inte, eftersom förekomsten av en skyldighet att

of the resale right is an element which must be taken into account by each individual wishing to sell a work of art. This right is therefore a factor which contributes to the creation of distortions of competition as well as displacement of sales within the Community.

(10) Such disparities with regard to the existence of the resale right and its application by the Member States have a direct negative impact on the proper functioning of the internal market in works of art as provided for by Article 14 of the Treaty. In such a situation Article 95 of the Treaty constitutes the appropriate legal basis.

(11) The objectives of the Community as set out in the Treaty include laying the foundations of an ever closer union among the peoples of Europe, promoting closer relations between the Member States belonging to the Community, and ensuring their economic and social progress by common action to eliminate the barriers which divide Europe. To that end the Treaty provides for the

betala på grundval av följerätten, eller avsaknaden av en sådan skyldighet, utgör en faktor som måste beaktas av var och en som önskar sälja ett konstverk. Denna rätt kan därför bidra till såväl snedvridning av konkurrensen som omlokaliseringar av försäljningen inom gemenskapen.

(10) Sådana skillnader med avseende på förekomsten och tillämpningen av följerätten i medlemsstaterna har en direkt negativ återverkan på hur den inre marknaden för konstverk fungerar enligt artikel 14 i fördraget. Artikel 95 i fördraget utgör den lämpliga rättsliga grunden i ett sådant fall.

(11) Gemenskapens mål enligt fördraget innefattar att lägga grunden till en allt fastare sammanslutning mellan de europeiska folken, stärka förbindelserna mellan gemenskapens medlemsstater samt säkerställa ekonomiska och sociala framsteg i medlemsstaterna genom gemensamma åtgärder för att undanröja de barriärer som delar Europa. För detta ändamål föreskrivs i fördraget

establishment of an internal market which presupposes the abolition of obstacles to the free movement of goods, freedom to provide services and freedom of establishment, and for the introduction of a system ensuring that competition in the common market is not distorted. Harmonisation of Member States' laws on the resale right contributes to the attainment of these objectives.

(12) The Sixth Council Directive (77/388/EEC) of 17 May 1977 on the harmonisation of the laws of the Member States relating to turnover taxes - common system of value added tax: uniform basis of assessment¹⁰, progressively introduces a Community system of taxation applicable inter alia to works of art. Measures confined to the tax field are not sufficient to guarantee the harmonious functioning of the art market. This objective cannot be attained without harmonisation in the field of the resale right.

att en inre marknad skall upprättas, vilket förutsätter att hindren för den fria rörligheten för varor, friheten att tillhandahålla tjänster och den fria etableringsrätten upphör, samt att en ordning som säkerställer att konkurrensen på den inre marknaden inte snedvrids införs. Harmonisering av medlemsstaternas lagstiftningar om följerrätt bidrar till att dessa mål uppnås.

(12) Genom rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter - Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund⁵ införs gradvis ett gemenskapssystem för skatter som bl.a. är tillämpligt på konstverk. Enbart åtgärder på skatteområdet är inte tillräckliga för att garantera en väl fungerande konstmarknad. Detta mål kan inte uppnås utan en harmonisering av följerrätten.

¹⁰ OJ L 145, 13.6.1977, p. 1. Directive as last amended by Directive 1999/85/EC (OJ L 277, 28.10.1999, p. 34).

⁵ EGT L 145, 13.6.1977, s. 1. Direktivet senast ändrat genom direktiv 1999/85/EG (EGT L 277, 28.10.1999, s. 34).

(13) Existing differences between laws should be eliminated where they have a distorting effect on the functioning of the internal market, and the emergence of any new differences of that kind should be prevented. There is no need to eliminate, or prevent the emergence of, differences which cannot be expected to affect the functioning of the internal market.

(14) A precondition of the proper functioning of the internal market is the existence of conditions of competition which are not distorted. The existence of differences between national provisions on the resale right creates distortions of competition and displacement of sales within the Community and leads to unequal treatment between artists depending on where their works are sold. The issue under consideration has therefore transnational aspects which cannot be satisfactorily regulated by action by Member States. A lack of Community action would conflict with the requirement of the Treaty to correct distortions of competition and unequal

(13) De olikheter i de gällande lagstiftningarna som leder till att den inre marknadens funktion snedvrids bör undanröjas och uppkomsten av nya sådana olikheter förhindras. Det är emellertid inte nödvändigt att undanröja eller hindra uppkomsten av olikheter som inte kan förväntas ha återverkningar på den inre marknaden.

(14) En förutsättning för att den inre marknaden skall kunna fungera väl är att konkurrensvillkoren inte snedvrides. Olikheter mellan de nationella bestämmelserna om följerrätt skapar snedvridning av konkurrensen och omlokalisering av försäljningen inom gemenskapen samt leder till att konstnärer behandlas olika beroende på var deras verk säljs. Denna fråga har därför transnationella aspekter som inte på ett tillfredsställande sätt kan regleras genom åtgärder från medlemsstaternas sida. Att inte vidta några gemenskapsåtgärder skulle strida mot fördragets krav på att snedvridning av konkurrensen och ojämlig behandling skall korrigeras.

treatment.

(15) In view of the scale of divergences between national provisions it is therefore necessary to adopt harmonising measures to deal with disparities between the laws of the Member States in areas where such disparities are liable to create or maintain distorted conditions of competition. It is not however necessary to harmonise every provision of the Member States' laws on the resale right and, in order to leave as much scope for national decision as possible, it is sufficient to limit the harmonisation exercise to those domestic provisions that have the most direct impact on the functioning of the internal market.

(16) This Directive complies therefore, in its entirety, with the principles of subsidiarity and proportionality as laid down in Article 5 of the Treaty.

(17) Pursuant to Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonising the term of protection of copyright and certain related

(15) Med hänsyn till de stora olikheterna mellan de nationella bestämmelserna är det därför nödvändigt att vidta harmoniseringsåtgärder för att rätta till olikheter i medlemsstaternas lagstiftning på de områden där det är troligt att sådana olikheter skapar eller bevarar snedvridna konkurrensvillkor. Det är dock inte nödvändigt att harmonisera alla bestämmelser i medlemsstaternas lagar om följerätt och, för att kunna lämna så stort utrymme som möjligt för nationell beslutanderätt, räcker det med att begränsa harmoniseringen till att omfatta de nationella bestämmelser som har de mest direkta återverkningarna på hur den inre marknaden fungerar.

(16) Detta direktiv uppfyller således i sin helhet subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna i artikel 5 i fördraget.

(17) Enligt bestämmelserna i rådets direktiv 93/98/EEG av den 29 oktober 1993 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa

rights¹¹, the term of copyright runs for 70 years after the author's death. The same period should be laid down for the resale right. Consequently, only the originals of works of modern and contemporary art may fall within the scope of the resale right. However, in order to allow the legal systems of Member States which do not, at the time of the adoption of this Directive, apply a resale right for the benefit of artists to incorporate this right into their respective legal systems and, moreover, to enable the economic operators in those Member States to adapt gradually to the aforementioned right whilst maintaining their economic viability, the Member States concerned should be allowed a limited transitional period during which they may choose not to apply the resale right for the benefit of those entitled under the artist after his death.

(18) The scope of the resale right should be extended to all acts of resale, with the exception of those effected directly between persons

närstående rättigheter⁶ uppgår skyddstiden för upphovsrätt till 70 år efter upphovsmannens död. Samma skyddstid bör föreskrivas för följerätten. Endast moderna eller samtida originalverk kommer sålunda att omfattas av följerätten. För att göra det möjligt för de medlemsstater som då detta direktiv antas inte tillämpar följerätt till förmån för konstnärer att införa denna rätt i sina respektive rättssystem och dessutom göra det möjligt för de ekonomiska aktörerna i dessa medlemsstater att successivt anpassa sig till denna rätt samtidigt som de bibehåller sin ekonomiska livskraft, bör de berörda medlemsstaterna emellertid ges en begränsad övergångsperiod under vilken de kan välja att inte tillämpa följerätten till förmån för dem som efter konstnärens död är rättsinnehavare.

(18) Följerätten bör utvidgas till att omfatta all vidareförsäljning med undantag av sådan vidareförsäljning som äger rum direkt mellan

¹¹ OJ L 290, 24.11.1993, p. 9.

⁶ EGT L 290, 24.11.1993, s. 9.

acting in their private capacity without the participation of an art market professional. This right should not extend to acts of resale by persons acting in their private capacity to museums which are not for profit and which are open to the public. With regard to the particular situation of art galleries which acquire works directly from the author, Member States should be allowed the option of exempting from the resale right acts of resale of those works which take place within three years of that acquisition. The interests of the artist should also be taken into account by limiting this exemption to such acts of resale where the resale price does not exceed EUR 10000.

(19) It should be made clear that the harmonisation brought about by this Directive does not apply to original manuscripts of writers and composers.

(20) Effective rules should be laid down based on experience already gained at national level with the resale right. It is appropriate to calculate the royalty as a percentage of the sale price and

privatpersoner utan medverkan av personer som är yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden. Rätten bör inte utvidgas till att omfatta vidareförsäljning från privatpersoner till museer som inte bedriver vinstgivande verksamhet och som är öppna för allmänheten. När det gäller den speciella situation som uppstår när konstgallerier förvärvar konstverk direkt av upphovsmannen, bör medlemsstaterna ha rätt att från följerätten undanta sådan återförsäljning av konstverk som sker inom tre år efter förvärvet. Dessutom bör konstnärens intressen beaktas genom att detta undantag begränsas till att omfatta sådan vidareförsäljning där priset vid vidareförsäljningen inte överstiger 10000 euro.

(19) Det bör klargöras att den harmonisering som detta direktiv medför inte gäller författares och kompositörers originalmanuskript.

(20) Det bör införas effektiva regler som grundas på erfarenheter på nationell nivå av följerätten. Följerättsersättningen bör beräknas som en procentandel av försäljningspriset och inte på

not of the increase in value of works whose original value has increased.

(21) The categories of works of art subject to the resale right should be harmonised.

(22) The non-application of royalties below the minimum threshold may help to avoid disproportionately high collection and administration costs compared with the profit for the artist. However, in accordance with the principle of subsidiarity, the Member States should be allowed to establish national thresholds lower than the Community threshold, so as to promote the interests of new artists. Given the small amounts involved, this derogation is not likely to have a significant effect on the proper functioning of the internal market.

(23) The rates set by the different Member States for the application of the resale right vary considerably at present. The effective functioning of the internal market in works of modern and contemporary art requires the fixing of uniform rates to the widest possible extent.

ett konstverks ökade värde i förhållande till ursprungsvärdet.

(21) De kategorier av konstverk som omfattas av följerrätten bör harmoniseras.

(22) Genom att inte tillämpa följerrättsersättning vid försäljningsbelopp som understiger den lägsta beloppsgräns som fastställs kan man bidra till att undvika oproportionerligt höga uttags- och förvaltningskostnader i förhållande till konstnärens vinst. I enlighet med subsidiaritetsprincipen bör emellertid medlemsstaterna ha rätt att fastställa nationella beloppsgränser som är lägre än gemenskapens beloppsgräns för att gynna nya konstnärer. Med tanke på beloppens ringa storlek får detta undantag troligtvis inte någon avgörande effekt på en väl fungerande inre marknad.

(23) De procentsatser som har fastställts av de olika medlemsstaterna för tillämpning av följerrätten varierar för närvarande betydligt. För att den inre marknaden för modern konst och samtidskonst skall kunna fungera väl är det nödvändigt att i största möjliga

(24) It is desirable to establish, with the intention of reconciling the various interests involved in the market for original works of art, a system consisting of a tapering scale of rates for several price bands. It is important to reduce the risk of sales relocating and of the circumvention of the Community rules on the resale right.

(25) The person by whom the royalty is payable should, in principle, be the seller. Member States should be given the option to provide for derogations from this principle in respect of liability for payment. The seller is the person or undertaking on whose behalf the sale is concluded.

(26) Provision should be made for the possibility of periodic adjustment of the threshold and rates. To this end, it is appropriate to entrust to the Commission the task of drawing up periodic reports on the actual application of the resale right in the Member States and on the impact on the art market in the

utsträckning fastställa enhetliga procentsatser.

(24) I syfte att tillfredsställa alla de olika intressena på marknaden för originalverk är det önskvärt att det inrättas ett system med avtagande procentsatser för olika prisskikt. Det är viktigt att minska risken för omlokalisering av försäljning och kringgående av gemenskapens regler om följerätten.

(25) Den ersättning som tas ut med stöd av följerätten bör i princip betalas av säljaren. Medlemsstaterna bör ges möjlighet att medge undantag från denna princip med avseende på vem som är ansvarig för betalningen. Säljaren är antingen den person eller det företag i vars namn försäljningen genomförs.

(26) Det är önskvärt att införa en möjlighet för periodiska justeringar av beloppsgränser och procentsatser. För detta ändamål bör kommissionen ges i uppdrag att utarbeta periodiska rapporter om den faktiska tillämpningen av följerätten i medlemsstaterna och om vilken inverkan detta

Community and, where appropriate, of making proposals relating to the amendment of this Directive.

(27) The persons entitled to receive royalties must be specified, due regard being had to the principle of subsidiarity. It is not appropriate to take action through this Directive in relation to Member States' laws of succession. However, those entitled under the author must be able to benefit fully from the resale right after his death, at least following the expiry of the transitional period referred to above.

(28) The Member States are responsible for regulating the exercise of the resale right, particularly with regard to the way this is managed. In this respect management by a collecting society is one possibility. Member States should ensure that collecting societies operate in a transparent and efficient manner. Member States must also ensure that amounts intended for authors who are nationals of other Member States are in fact collected and distributed. This Directive is

har på gemenskapens konstmarknad samt att i förekommande fall föreslå ändringar av detta direktiv.

(27) Det måste fastställas vilka de ersättningsberättigade följerättsinnehavarna är, samtidigt som subsidiaritetsprincipen iakttas. Det är inte lämpligt att genom detta direktiv ingripa i medlemsstaternas lagstiftning om arvsrätt. Efterträdande rättsinnehavare måste dock kunna få full ersättning enligt följerätten efter upphovsmannens död, åtminstone efter det att ovan nämnda övergångsperiod löpt ut.

(28) Medlemsstaterna är ansvariga för att fastställa regler för tillämpningen av följerätten, särskilt med avseende på hur denna förvaltas. I detta avseende är förvaltning via en samlingsorganisation en lösning. Medlemsstaterna bör säkerställa att samlingsorganisationerna fungerar på ett öppet och effektivt sätt. Medlemsstaterna måste även säkerställa uttag och utbetalning av belopp avsedda för upphovsmän som är medborgare i andra

without prejudice to arrangements in Member States for collection and distribution.

(29) Enjoyment of the resale right should be restricted to Community nationals as well as to foreign authors whose countries afford such protection to authors who are nationals of Member States. A Member State should have the option of extending enjoyment of this right to foreign authors who have their habitual residence in that Member State.

(30) Appropriate procedures for monitoring transactions should be introduced so as to ensure by practical means that the resale right is effectively applied by Member States. This implies also a right on the part of the author or his authorised representative to obtain any necessary information from the natural or legal person liable for payment of royalties. Member States which provide for collective management of the resale right may also provide that the bodies responsible for that collective management should alone be entitled to obtain information,

medlemsstater. Detta direktiv påverkar inte medlemsstaternas system för uttag och utbetalning.

(29) Rätten till ersättning enligt följerrätten bör begränsas till medborgare i gemenskapen och till utländska upphovsmän vars hemländer ger motsvarande skydd åt upphovsmän som är medborgare i medlemsstaterna. En medlemsstat bör ha rätt att utvidga denna rätt till utländska upphovsmän som har sin hemvist i den medlemsstaten.

(30) Lämpliga förfaranden för kontroll av överlåtelser bör införas, så att medlemsstaternas faktiska tillämpning av följerrätten skall kunna garanteras på ett praktiskt sätt. Detta innebär även att upphovsmannen eller dennes ombud skall ha rätt att erhålla alla slags erforderliga uppgifter från den fysiska eller juridiska person som är skyldig att betala ersättningen. Medlemsstater som föreskriver om kollektiv förvaltning av följerrätten får även föreskriva att endast de organisationer som är ansvariga för denna kollektiva förvaltning skall ha rätt att erhålla uppgifter.

HAVE ADOPTED THIS HÄRIGENOM
DIRECTIVE: FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

CHAPTER I KAPITEL I

SCOPE RÄCKVID

Article 1 *Artikel 1*

Subject matter of the resale right *Följerättens innehåll*

1. Member States shall provide, for the benefit of the author of an original work of art, a resale right, to be defined as an inalienable right, which cannot be waived, even in advance, to receive a royalty based on the sale price obtained for any resale of the work, subsequent to the first transfer of the work by the author.

2. The right referred to in paragraph 1 shall apply to all acts of resale involving as sellers, buyers or intermediaries art market professionals, such as salesrooms, art galleries and, in general, any dealers in works of art.

3. Member States may provide that the right referred

1. Till förmån för upphovsmannen till ett originalkonstverk skall medlemsstaterna införa en följerätt som definieras som en oförytterlig rätt som upphovsmannen inte kan avstå från, inte ens på förhand, och som innebär rätt till ersättning som är grundad på försäljningspriset vid all vidareförsäljning av verket efter upphovsmannens första överlåtelse.

2. Den rätt som avses i punkt 1 skall gälla vid all vidareförsäljning vid vilken yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden deltar, såsom säljare, köpare eller förmedlare, till exempel auktionskammare, konstgallerier och, i allmänhet, alla konsthandlare.

3. Medlemsstaterna får föreskriva att den rätt som

to in paragraph 1 shall not apply to acts of resale where the seller has acquired the work directly from the author less than three years before that resale and where the resale price does not exceed EUR 10000.

4. The royalty shall be payable by the seller. Member States may provide that one of the natural or legal persons referred to in paragraph 2 other than the seller shall alone be liable or shall share liability with the seller for payment of the royalty.

Article 2

Works of art to which the resale right relates

1. For the purposes of this Directive, "original work of art" means works of graphic or plastic art such as pictures, collages, paintings, drawings, engravings, prints, lithographs, sculptures, tapestries, ceramics, glassware and photographs, provided they are made by the artist himself or are copies considered to be original works of art.

2. Copies of works of art covered by this Directive,

avses i punkt 1 inte skall gälla vidareförsäljning när säljaren har förvärvat konstverket direkt av upphovsmannen mindre än tre år före vidareförsäljningen och då vidareförsäljningspriset inte överstiger 10000 euro.

4. Ersättningen skall betalas av säljaren. Medlemsstaterna får föreskriva att en annan av de fysiska eller juridiska personer som avses i punkt 2 än säljaren, skall vara ensam ansvarig för betalningen av ersättningen, eller dela det ansvaret med säljaren.

Artikel 2

Konstverk som följerätten avser

1. I detta direktiv avses med originalkonstverk: konstverk såsom målningar, collage, teckningar, grafik, litografier, skulpturer, vävda tapeter eller bonader, keramiska föremål, glasföremål och fotografier, såvida de har utförts av konstnären själv eller det rör sig om exemplar som anses som originalkonstverk.

2. Exemplar av konstverk som omfattas av detta direktiv

which have been made in limited numbers by the artist himself or under his authority, shall be considered to be original works of art for the purposes of this Directive. Such copies will normally have been numbered, signed or otherwise duly authorised by the artist.

och som har framställts i begränsat antal av konstnären själv eller med dennes tillstånd, skall anses som originalkonstverk i detta direktiv. Sådana exemplar skall i normalfallet vara numrerade, signerade eller på annat sätt vederbörligen godkända av konstnären.

CHAPTER II

KAPITEL II

PARTICULAR PROVISIONS

SÄRKSKILDA BESTÄMMELSER

Article 3

Artikel 3

Threshold

Beloppsgräns

1. It shall be for the Member States to set a minimum sale price from which the sales referred to in Article 1 shall be subject to resale right.

1. Det är upp till medlemsstaterna att fastställa ett lägsta försäljningspris från och med vilket försäljning enligt artikel 1 skall omfattas av följerätten.

2. This minimum sale price may not under any circumstances exceed EUR 3000.

2. Det lägsta försäljningspriset får inte i något fall överstiga 3000 euro.

Article 4

Artikel 4

Rates

Procentsatser

1. The royalty provided for in Article 1 shall be set at the

1. Den ersättning som avses i artikel 1 skall fastställas till

following rates:

(a) 4 % for the portion of the sale price up to EUR 50000;

(b) 3 % for the portion of the sale price from EUR 50000,01 to EUR 200000;

(c) 1 % for the portion of the sale price from EUR 200000,01 to EUR 350000;

(d) 0,5 % for the portion of the sale price from EUR 350000,01 to EUR 500000;

(e) 0,25 % for the portion of the sale price exceeding EUR 500000.

However, the total amount of the royalty may not exceed EUR 12500.

2. By way of derogation from paragraph 1, Member States may apply a rate of 5 % for the portion of the sale price referred to in paragraph 1(a).

3. If the minimum sale price set should be lower than EUR 3000, the Member State shall also determine the rate applicable to the portion of the sale price up to EUR 3000; this rate may not be lower than 4 %.

följande procentsatser:

a) 4 % av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50000 euro,

b) 3 % av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50000,01 och 200000 euro,

c) 1 % av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200000,01 och 350000 euro,

d) 0,5 % av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350000,01 och 500000 euro,

e) 0,25 % av den del av försäljningspriset som överstiger 500000 euro.

Totalt får dock inte ersättningen överstiga 12500 euro.

2. Genom undantag från punkt 1 får en medlemsstat tillämpa en procentsats på 5 % för den del av försäljningspriset som avses i punkt 1 a.

3. Om det lägsta fastställda försäljningspriset understiger 3000 euro skall medlemsstaten även fastställa den procentsats som skall tillämpas på den del av försäljningspriset som ligger mellan detta pris och 3000 euro; denna procentsats får

inte vara lägre än 4 %.

Article 5

Artikel 5

Calculation basis

Beräkningsunderlag

The sale prices referred to in Articles 3 and 4 are net of tax.

Det försäljningspris som avses i artiklarna 3 och 4 skall vara priset före skatt.

Article 6

Artikel 6

Persons entitled to receive royalties

Ersättningsberättigade följärättsinnehavare

1. The royalty provided for under Article 1 shall be payable to the author of the work and, subject to Article 8(2), after his death to those entitled under him/her.

1. Den ersättning som avses i artikel 1 skall tillfalla upphovsmannen till verket och, efter upphovsmannens död, efterträdande rättsinnehavare, om inte annat följer av artikel 8.2.

2. Member States may provide for compulsory or optional collective management of the royalty provided for under Article 1.

2. Medlemsstaterna får föreskriva obligatorisk eller frivillig kollektiv förvaltning av den ersättning som avses i artikel 1.

Article 7

Artikel 7

Third-country nationals entitled to receive royalties

Ersättningsberättigade följärättsinnehavare som är medborgare i tredje land

1. Member States shall provide that authors who are nationals of third countries

1. Medlemsstaterna skall föreskriva att upphovsmän som är medborgare i tredje

and, subject to Article 8(2), their successors in title shall enjoy the resale right in accordance with this Directive and the legislation of the Member State concerned only if legislation in the country of which the author or his/her successor in title is a national permits resale right protection in that country for authors from the Member States and their successors in title.

2. On the basis of information provided by the Member States, the Commission shall publish as soon as possible an indicative list of those third countries which fulfil the condition set out in paragraph 1. This list shall be kept up to date.

3. Any Member State may treat authors who are not nationals of a Member State but who have their habitual residence in that Member State in the same way as its own nationals for the purpose of resale right protection.

Article 8

Term of protection of the resale

land och, om inte annat följer av artikel 8.2, deras efterträdande rättsinnehavare skall omfattas av följerrätten enligt detta direktiv och enligt den berörda medlemsstatens lagstiftning endast om lagstiftningen i det land i vilket upphovsmannen eller dennes efterträdande rättsinnehavare är medborgare tillåter skydd av följerrätten i det landet för upphovsmän från medlemsstaterna och deras efterträdande rättsinnehavare.

2. På grundval av information från medlemsstaterna skall kommissionen så snabbt som möjligt offentliggöra en vägledande förteckning över de tredje länder som uppfyller det villkor som anges i punkt 1. Denna förteckning skall hållas uppdaterad.

3. Varje medlemsstat får jämställa upphovsmän som inte är medborgare i en medlemsstat men som har sin vanliga vistelseort i den medlemsstaten med sina egna medborgare för att skydda följerrätten.

Artikel 8

Skyddstiden för följerrätten

right

1. The term of protection of the resale right shall correspond to that laid down in Article 1 of Directive 93/98/EEC.

2. By way of derogation from paragraph 1, those Member States which do not apply the resale right on (the entry into force date referred to in Article 13), shall not be required, for a period expiring not later than 1 January 2010, to apply the resale right for the benefit of those entitled under the artist after his/her death.

3. A Member State to which paragraph 2 applies may have up to two more years, if necessary to enable the economic operators in that Member State to adapt gradually to the resale right system while maintaining their economic viability, before it is required to apply the resale right for the benefit of those entitled under the artist after his/her death. At least 12 months before the end of the period referred to in paragraph 2, the Member State concerned shall inform the Commission giving its reasons, so that the Commission can give an

1. Skyddstiden för följerätten skall överensstämma med den som fastställs i artikel 1 i direktiv 93/98/EEG.

2. Trots vad som sägs i punkt 1 skall de medlemsstater som inte tillämpar följerätten den [tidpunkt för ikraftträdandet enligt artikel 13] under en period som löper ut senast den 1 januari 2010 inte vara skyldiga att tillämpa följerätten till förmån för efterträdande rättsinnehavare efter konstnärens död.

3. En medlemsstat för vilken punkt 2 är tillämplig kan ges ytterligare två år, om det är nödvändigt för att ge de ekonomiska aktörerna i medlemsstaten möjlighet att gradvis anpassa sig till följerättssystemet samtidigt som de behåller sin ekonomiska livskraft, innan det krävs att den tillämpar följerätten till förmån för efterträdande rättsinnehavare efter konstnärens död. Senast tolv månader innan den period som avses i punkt 2 löper ut skall den berörda medlemsstaten informera kommissionen med angivande

opinion, after appropriate consultations, within three months following the receipt of such information. If the Member State does not follow the opinion of the Commission, it shall within one month inform the Commission and justify its decision. The notification and justification of the Member State and the opinion of the Commission shall be published in the Official Journal of the European Communities and forwarded to the European Parliament.

4. In the event of the successful conclusion, within the periods referred to in Article 8(2) and (3), of international negotiations aimed at extending the resale right at international level, the Commission shall submit appropriate proposals.

Article 9

Right to obtain information

The Member States shall provide that for a period of three years after the resale, the persons entitled under Article 6 may require from any art market professional mentioned

av sina skäl, så att kommissionen, efter lämpligt samråd, kan avge ett yttrande inom tre månader efter det att informationen mottagits. Om medlemsstaten inte följer kommissionens yttrande skall den inom en månad meddela kommissionen detta och motivera sitt beslut. Medlemsstatens meddelande och motivering liksom kommissionens yttrande skall offentliggöras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning och översändas till Europaparlamentet.

4. Om internationella förhandlingar om att utvidga följerätten på internationell nivå avslutas framgångsrikt inom de perioder som avses i artikel 8.2 och 8.3 skall kommissionen lägga fram lämpliga förslag.

Artikel 9

Rätt att erhålla uppgifter

Medlemsstaterna skall föreskriva att de ersättningsberättigade enligt artikel 6 under en period av tre år efter vidareförsäljningen får från de i artikel 1.2 angivna

in Article 1(2) to furnish any information that may be necessary in order to secure payment of royalties in respect of the resale.

yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden begära in alla de uppgifter som är nödvändiga för att säkerställa utbetalning av ersättningen avseende vidareförsäljningen.

CHAPTER III

KAPITEL III

FINAL PROVISIONS

SLUTBESTÄMMELSER

Article 10

Artikel 10

Application in time

Tillämpning i tiden

This Directive shall apply in respect of all original works of art as defined in Article 2 which, on 1 January 2006, are still protected by the legislation of the Member States in the field of copyright or meet the criteria for protection under the provisions of this Directive at that date.

Detta direktiv skall tillämpas på alla originalkonstverk enligt artikel 2 som den 1 januari 2006 fortfarande skyddas av medlemsstaternas lagstiftning om upphovsrätt eller som vid denna tidpunkt uppfyller kriterierna för skydd enligt bestämmelserna i detta direktiv.

Article 11

Artikel 11

Revision clause

Översynsklausul

1. The Commission shall submit to the European Parliament, the Council and the Economic and Social Committee not later than 1 January 2009 and every four

1. Senast den 1 januari 2009 och därefter vart fjärde år skall kommissionen till Europaparlamentet, rådet samt Ekonomiska och sociala kommittén överlämna en

years thereafter a report on the implementation and the effect of this Directive, paying particular attention to the competitiveness of the market in modern and contemporary art in the Community, especially as regards the position of the Community in relation to relevant markets that do not apply the resale right and the fostering of artistic creativity and the management procedures in the Member States. It shall examine in particular its impact on the internal market and the effect of the introduction of the resale right in those Member States that did not apply the right in national law prior to the entry into force of this Directive. Where appropriate, the Commission shall submit proposals for adapting the minimum threshold and the rates of royalty to take account of changes in the sector, proposals relating to the maximum amount laid down in Article 4(1) and any other proposal it may deem necessary in order to enhance the effectiveness of this Directive.

2. A Contact Committee is

rapport om genomförandet och effekterna av detta direktiv, i vilken särskild uppmärksamhet ägnas gemenskapsmarknadens konkurrenskraft när det gäller modern och samtida konst, särskilt gemenskapens situation i förhållande till relevanta marknader där följerrätten inte tillämpas samt främjandet av konstnärligt skapande samt formerna för förvaltning i medlemsstaterna. Rapporten skall särskilt ta upp följerrättens återverkningar på den inre marknaden samt följderna av införandet av följerrätten i de medlemsstater som i sin nationella lagstiftning inte tillämpade denna rätt före ikraftträdandet av detta direktiv. I förekommande fall skall kommissionen överlämna förslag till anpassning av lägsta beloppsgräns och procent-satserna för ersättningen med hänsyn till förändringar i branschen, förslag angående det högsta belopp som anges i artikel 4.1, liksom alla andra förslag den bedömer vara nödvändiga för att göra detta direktiv effektivare.

2. En kontaktkommitté

hereby established. It shall be composed of representatives of the competent authorities of the Member States. It shall be chaired by a representative of the Commission and shall meet either on the initiative of the Chairman or at the request of the delegation of a Member State.

3. The task of the Committee shall be as follows:

- to organise consultations on all questions deriving from application of this Directive,
- to facilitate the exchange of information between the Commission and the Member States on relevant developments in the art market in the Community.

Article 12

Implementation

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive before 1 January 2006. They shall forthwith inform the Commission thereof.

When Member States adopt these measures, they shall

inrättas härmed. Kommittén skall bestå av företrädare för medlemsstaternas behöriga myndigheter. En företrädare för kommissionen skall vara ordförande i kommittén, som skall sammanträda antingen på ordförandens initiativ eller på begäran av en medlemsstats delegation.

3. Kommittén skall ha följande uppgifter:

- Att arrangera samråd om alla frågor som är förknippade med tillämpningen av detta direktiv.
- Att underlätta informationsutbytet mellan kommissionen och medlemsstaterna om den relevanta utvecklingen på gemenskapens konstmarknad.

Artikel 12

Genomförande

1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv före den 1 januari 2006. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall de

contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such a reference shall be laid down by the Member States.

2. Member States shall communicate to the Commission the provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive.

Article 13

Entry into force

This Directive shall enter into force on the day of its publication in the Official Journal of the European Communities.

Article 14

Addressees

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels, 27 September 2001.

For the European Parliament
The President

innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texterna till de bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 13

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft samma dag som det offentliggörs i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

Artikel 14

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 27 september 2001.

På Europaparlamentets vägnar
N. Fontaine

N. Fontaine

Ordförande

For the Council
The President
C. Picqué

På rådets vägnar
C. Picqué
Ordförande

BUS verksamhet

Hantering av droit de suite (dds) medel, en sammanfattning.

Nedan framgår hur BUS arbetet bedrivits och resultatet av detta. Redovisningen baseras på statistik för åren 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 och delvis 2005.

1. Inkassering och utbetalning kr, totalt

År	Inkasserat, kr	Utbetalt, kr	Utbetalt, %
2000	10 650 000	8 000 000	75
2001	10 300 000	9 200 000	89
2002	9 800 000	10 900 000	111
2003	9 800 000	8 700 000	89
2004	11 200 000	10 225 000	90
2005	12 900 000	10 800 000	84
Summa	64 650 000	57 825 000	89

Sedan droit de suite infördes, 1996 och t.o.m. 2005 har BUS totalt inkasserat 85,7 Mkr. Därutöver inkasserade föreningen DUR¹ under åren 1996 -1998 ca 10,9 Mkr varav ca 3,3 Mkr återredovisades till handeln och ingår i BUS inkassering ovan. Totalt torde således 93,3 Mkr inkasserats från handeln.

I snitt har ca 10,8 Mkr inkasserats per år under perioden 2000-2005.

¹ DUR är en organisation, som bildades av företrädare för konsthandeln som ett alternativ till BUS. DUR har inte bedrivit någon inkasserande verksamhet sedan 1998.

Inkassering sker från ett stort antal kunder. Men de betydande beloppen kommer från de stora auktionshusen, främst Bukowskis och Stockholm Auktionsverk, vilka står för ca hälften av BUS totala inkassering. Auktionshusen har tre månaders kredit för betalning till BUS varför stora delar av de ersättningar BUS inkasserar ett år hänför sig till försäljningar föregående år.

2. Redovisning

Redovisningstidpunkt ²	Avser inbetalningar gjorda
31 mars (senast)	1 juli – 31 december (året innan)
30 september (senast år)	1 januari – 30 juni (innevarande år)

Försäljning	Inkassering	Redovisning
April →	Juli →	Mars
Nov → /Dec	Februari/ Mars →	September

Att ett årsskifte inträffar mellan utbetalningarna förklarar huvudsakligen varför utbetalning och inkassering skiljer sig åt de olika åren (se särskilt 2002 där utbetalningen var större än inkasseringen). En annan förklaring är att det kan ta tid att finna upphovsmän eller rättsinnehavare, varför utbetalningen tillfälligt skjuts framåt

Icke redovisad ersättning hänför sig huvudsakligen till avlidna svenska upphovsmän.

² Om upphovsmannen begär det sker utbetalning omgående sedan BUS mottagit ersättningen.

3. Inkassering och fördelning

3.1 År 2003

Försäljningspris	Inbetald dds, kr	%	Upphovs- män, antal	Utrop ,antal	%
1 930 – 3 000	249 293	2,6	936	2 156	22,6
3 001 – 5 000	400 192	4,1	830	2 158	22,6
5 001 – 10 000	708 051	7,2	750	2 067	21,6
10 000 – 30 000	1 665 836	17,0	573	1 991	20,8
30 001 – 475 000	5 243 950	53,7	319	1 155	12,1
475 001 – 1 840 000	900 963	9,2	16	24	0,3
1 840 001 – 3 220 000	400 000	4,1	3	3	0
3 220 001 – 4 600 00	202 500	2,1	1	1	0
Summa	9 770 785	100		9 555	100

Försäljningspris: Avser det pris till vilket ett verk, som är berättigat till droit de suite försålts, det s.k. hammarslagspriset exkluderat moms och auktionsföretagets avgifter. Kolumnen följer de prisspann som EUs direktiv föreskriver: upp till 50 000 euro, 50 001 – 200 000 euro, 200 001 – 350 000 euro samt 350 000 – 500 000 euro. Inget verk har under 2003 sålts över 500 000 euro, vilket är det översta spannet enligt direktivet.

Det första prisbandet (d v s upp till € 50 000) har delats upp i fem olika intervall, (syftet är att underlätta en diskussion om var minimipriset lämpligast placeras, om det ska ändras i svensk lag). Det första beloppet, 1 930, kr motsvarar 1/20 av basbeloppet år 2003, vilket var för det året lägsta försäljningspris, som utlöste droit de suite.

Inbetald dds: Anger hur mycket som totalt inkasserats i respektive prisspann med 5 % ersättning. En procentuell andel av vad som totalt inkasserats anges i kolumnen bredvid.

Upphovsmän: Anger antalet upphovsmän vars verk sålts i det angivna prisspannet, t.ex. såldes 750 upphovsmäns verk i spannet 5 001 – 10 000 kr. En och samma upphovsman kan förekomma i olika prisspann eftersom verk av samme upphovsman kan säljas i nivåerna 1 930 kr – 3 000 kr, 3 001 – 5 000 kr etc. Kolumnerna här innehåller unika upphovsmän i varje prisspann, men det går inte att addera kolumnerna för att få fram totalt antal berörda upphovsmän år 2003³.

Utrop: talar om det antal verk som ropades ut och såldes i det aktuella prisspannet, t.ex. såldes 2 067 verk i prisspannet 5 001 – 10 000 kr. Den efterföljande procentsatsen anger andelen verk av totalt antal verk som försåldes det året.

3.2 År 2004

Försäljnings- pris, kr	Inbetald dds, kr	%	Upphovs- män,antal	Utrop , antal	%
1 930 – 3 000	442 379	4	1 181	2 939	26
3 001 – 5 000	478 565	4	987	2 575	23
5 001 – 10 000	800 325	7	829	2 339	21
10 000 – 30 000	1 781 156	16	654	2 141	19
30 001 – 475 000	5 346 967	48	353	1 221	10, 7
475 001 – 1 840 000	1 203 575	11	23	30	0,3
1 840 001 – 3 220 000	560 000	5	5	5	0
3 220 001 – 4 600 00	587 500	5	3	3	0
Summa	11 200 465	100		11 253	100

³ Detta innebär att fler upphovsmän får droit de suite från mer än ett verk enligt nedan:
 I spannet 1 930-3 000 får 936 upphovsmän ersättning för 2,3 verk, dvs. ca 266 kr vardera.

3 001-5 000	830	2,6	482
5 001-10 000	750	2,8	944
0 000 – 30 000	573	3,5	2 907
30 001-475 000	319	3,6	16 439
475 000- 1 840 000	16	1,5	56 310

4. Inkassering och redovisning, unika upphovsmän

4.1 År 2003

	Inkassering, antal			Redovisning, antal			
	Le- vande	Av- liden	S:a	Le- vande	Av- liden	S:a	
Svensk	805	794	1 599	Svensk	335	359	694
Ut- ländsk	199	39	238	Ut- ländsk	198	34	232
Summa	1 004	833	1 837	Summa	533	393	926

Antalet enskilda (unika) upphovsmän för vilka droit de suite inkasserades år 2003 var 1 837 st. och av dessa var 1 599 presumerade svenska⁴ upphovsmän och 238 utländska. Redovisning skedde samma år till 926 upphovsmän, dvs. den redovisning som avsåg inkassering under år 2003 och som redovisades i september 2003 och mars år 2004.

	Inkassering, 1000-tal kr			Redovisning, 1000-tal kr			
	Lev- ande	Av- liden	S:a	Lev- ande	Av- liden	S:a	
Svensk	1460	6540	8000	Svensk	1045	5935	6980
Ut- ländsk	1661	109	1770	Ut- ländsk	1659	106	1765
Summa	3121	6649	9770	Summa	2704	6041	8745

⁴ I vårt sökarbete utgår vi ifrån att upphovsmannen är "svensk" och "levande" tills annat framkommit. Nationalitet och status i tabellen bygger alltså på antaganden.

4.2 År 2004

	Inkassering, antal			Redovisning, antal			
	Lev- ande	Av- liden	S:a	Lev- ande	Av- liden	S:a	
Svensk	976	942	1918	Svensk	362	389	751
Ut- ländsk	204	100	304	Ut- ländsk	196	93	289
Summa	1180	1042	2222	Summa	558	482	1040

	Inkassering, 1000-tal kr			Redovisning, 1000-tal kr			
	Lev- ande	Av- liden	S:a	Lev- ande	Av- liden	S:a	
Svensk	1939	6888	8827	Svensk	1353	6105	7458
Ut- ländsk	795	1577	2732	Ut- ländsk	754	1528	2282
Summa	2734	8465	11199	Summa	2107	7633	9740

5. Inkasserad ersättning, ej redovisad

Ej redovisat, kvarstående hos BUS:

5.1 Inkasseringsåret 2003 (kvarstår 2004-04-01)

	Antal unika upphovsmän			I 1000-tal kr			
	Lev- ande	Av- liden	S:a	Lev- ande	Av- liden	S:a	
Svensk	470	435	905	Svensk	415	606	1021
Ut- ländsk	1	5	6	Ut- ländsk	2	3	5
Summa	471	440	911	Summa	417	609	1026

5.2 Inkasseringsåret 2004 (kvarstår 2005-04-01)

	Antal unika upphovsmän				I 1000-tal kr		
	Lev- ande	Av- liden	S:a		Lev- ande	Av- liden	S:a
Svensk	618	565	1183	Svensk	586	782	1368
Ut- ländsk	22	12	34	Ut- ländsk	40	48	88
Summa	640	577	1217	Summa	626	830	1456

5.3 År 2003 inkasserad ersättning som kvarstår för redovisning per 2004-04-01

Försäljnings- pris, kr	Inbetald dds, kr	%	Upphovs- män, antal*	Utrop , antal	%
1 930 - 3 000	66 824	6,6	408 (939)	577	32,0
3 001- 5 000	85 977	8,4	324 (830)	461	25,6
5 001- 10 000	128 315	12,5	281 (750)	382	21,2
10 000 - 30 000	220 948	21,5	171 (573)	286	15,9
30 001 – 475 000	393 300	38,4	65 (319)	93	5,2
475 001 – 1 840 000	130 000	12,7	2 (16)	3	0,2
1 840 001 - 4 600 000	0	0	0 (4)	0	0
Summa	1 026 364	100,0		1 802	100,0

*Siffrorna inom parentes anger totala antalet upphovsmän för vilka droit de suite inkasserats inom intervallet. Upphovsmännen är unika inom varje intervall, men kan samme upphovsman återfinnas i flera intervall.

Inbetald dds: 50 % av inbetald ersättning ligger under respektive över ett försäljningspris om 30 000 kr.

Utrop: 80 % av antalet verk har försålt till ett pris under 30 000 kr

Upphovsmän: 81 % av antalet upphovsmän återfinns under ett försäljningspris om 30 000 kr om dessa fördelar sig jämt över intervallen.

5.4 År 2004 inkasserad ersättning som kvarstår för redovisning per 2005-04-01

Försäljningspris, kr	Inbetald dds, kr	%	Upphovsmän, antal*	Utrop, antal	%
1 930 - 3 000	105 894	7	530 (1181)	796	32,8
3 001- 5 000	119 158	8	431 (987)	644	27
5 001- 10 000	175 527	12	341 (829)	523	22
10 000 - 30 000	246 005	17	212 (654)	317	13
30 001 – 475 000	475 550	33	99 (353)	131	5
475 001 – 1 840 000	125 500	9	4 (23)	4	0,2
1 840 001- 4 600 000	211 250	14	2 (8)	2	
Summa	1 458 884	100		2 417	100

*Siffrorna inom parentes anger totala antalet upphovsmän för vilka droit de suite inkasserats inom intervallet. Upphovsmännen är unika inom varje intervall, men kan samme upphovsman återfinnas i flera intervall.

5.5 Ackumulerad, Ej redovisad (per 01-04 - 2005) droit de suite, inkasserad åren 2000-2004

Försäljningspris, kr	Inbetald dds, kr	Upphovsmän, antal	Utrop, antal
1 930 - 3 000	361 901	1 875	3 044
3 001- 5 000	471 787	1 484	2 393
5 001- 10 000	575 461	1 110	1 705
10 001 – 30 000	862 855	707	1 108

30 001 – 475 000	1 420 186	282	394
475 001 – 1 840 000	304 750	6	8
1 840 000 – 4 600 000	211 250	2	2
Summa	4 389 450		8 654

**5.6 Ackumulerad Ej redovisad droit de suite (per 01-04- 2005)
inkasserad åren 2000, 2001, 2002, 2003 och 2004**

	I 1000-tal kr		
	Levande	Avliden	S:a
Svensk	1586	2 467	4052
Utländsk	42	83	125
Summa	1 627	2 550	4 177

	Antal upphovsmän		
	Levande	Avliden	S:a
Svensk	1 681	1 204	2 885
Utländsk	24	13	37
Summa	1 705	1 217	2 922

Stockholm 2006-03-27